

Tuotantoeläinlääkäreiden työhyvinvointi ja työolosuhteet Pohjois-Savossa

Sirpa Rytönen

Opinnäytetyö

Koulutusala Luonnonvara- ja ympäristöala	
Koulutusohjelma Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma	
Työn tekijä Sirpa Rytönen	
Työn nimi Tuotantoeläinlääkäreiden työhyvinvointi ja työolosuhteet Pohjois-Savossa	
Päiväys	13.12.2013
Sivumäärä/Liitteet	62/3
Ohjaajat Pirjo Suhonen, Kalevi Paldanius ja Petri Kainulainen	
Toimeksiantaja / Yhteistyökumppani Eläinterveydentekijät (ELTE)-hanke Katriina Pylkkänen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Pohjois-Savo on vahvaa maidontuotantoaluetta. Maatalouden rakennekehityksen seurauksena monien maatalouden parissa työskentelevien ammattiryhmien työnkuva laajenee. Tuotantoeläinlääkärit ovat jatkuvassa muutosten ja velvoitteiden virrassa. Perinteisesti kunnaneläinlääkäri on hoitanut toimialueellaan praktikon, hygieenikon ja eläinsuojeluvalvojan virkaa. Tuotantoyksiköiden suureneminen on laajentanut heidän toimenkuvaansa ennaltaehkäisevän terveydenhuollon suuntaan. Suurten yksikkökojojen myötä myös tautiriski on huomattavasti kohonnut, ja vaatii omat käytäntönsä.</p> <p>Tuotantoeläinlääkäri on yleensä kunnan tai kuntayhtymän virassa. Haja-asutusalueella hän hoitaa suurelänpraktiikan, johon kuuluu naudat, hevoset ja muut tuotantoeläimet, sekä pienelänpraktiikan, johon kuuluu harraste-eläimet. Hänellä on viranhaltijana pätevystysvelvoite, joka tekee työstä sekä fyysisesti, psyykkisesti että sosiaalisesti raskaan. Useimmat tuotantoeläinlääkärit ovat nykyaikana naisia, Pohjois-Savon alueella 87 % tuotantopuolen praktikoista. Kuormittavan ammatin lisäksi hänellä on normaalit perhekuviot.</p> <p>Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Savonian ammattikorkeakoulun hallinnoima Eläinterveydentekijät-hanke, ELTE. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kuinka tuotantoeläinlääkärit kokevat työnsä ja työolosuhteiden vaikutuksen työhyvinvointiin. Tutkimus tehtiin teemahaastatteluna kuudelletoista praktikolle heidän toimipisteissään. Saatu aineisto analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä. Toivon, että opinnäytetyöni antaa työkaluja praktikoiden, praktikoiden esimiehille, sekä heidän sidosryhmilleen eläinlääkintähuollon kehittämistyössä.</p> <p>Maidontuotantotilojen kasvun ja sijainnin harvenemisen takia on paineita muuttaa toimintatapoja, jotta potilasmatkat ja pätevystysalueet pysyisivät kohtuullisina. Vahvasti kollegiaalisella ammattiryhmällä on halua järjestyttää omaa työtään, ja tehdä yhteistyötä yli kuntarajojen työn rationalisoimiseksi. Yleistyneet yhteisvastaanotot ovat siirtäneet työyhteisön konkreettisesti osaksi praktikoiden normaalia työpäivää puhelinkontaktien sijasta. Praktikoiden toiveena on pätevystyskäytännön uudistaminen pikaisesti inhimillisen työnkuvan saavuttamiseksi. Praktikot kokevat esimiestyön tason vaikuttavan voimakkaasti työhyvinvointiinsa, mutta tukea ei ole helposti saatavilla. Palkkaus on naisvaltaiselle alalle tyypillisesti jäljessä, eikä vapaapäiviä voi pitää reunaehtojen vuoksi. Lakisääteinen työterveyshuolto ei tavoita fyysisesti ja psyykkisesti kuormittavan ammatin tekijöitä.</p>	
Avainsanat Tuotantoeläinlääkäri, suurelänpraktiikka, pätevystys, työterveyshuolto, työhyvinvointi, esimiestyö	

Field of Study Natural Resources and the Environment			
Degree Programme Degree Programme in Agriculture and Rural Industries			
Author Sirpa Rytkönen			
Title of Thesis The Cattle Production veterinarians wellbeing at work and working conditions in Northern-Savo			
Date	13.12.2013	Pages/Appendices	62/3
Supervisors Pirjo Suhonen, Kalevi Paldanius ja Petri Kainulainen			
Client Organization /Partners Animal Health Factors, ELTE / Katriina Pykkänen			
<p>Abstract</p> <p>Northern Savo is a strong milk production area. As a result of the structural development in the agriculture the job descriptions of many professional groups working amongst agriculture will expand. Cattle production veterinarians face continuous changes and obligations. Traditionally, the local veterinarian has acted as the practitioner, hygienist, and animal welfare officer. Increase in production has expanded their job description to the direction of preventive health care. Due to the bigger production units the disease risk has significantly grown and therefore new working methods are needed.</p> <p>A cattle production veterinarian usually has a post in a municipality or a municipality network. In rural areas, he or she manages large animal practice including cattle, horses and other farm animals, as well as small animal practice including pets. The post also includes (on-call) duty obligation, which makes the work physically, mentally as well as socially heavy. Nowadays most of the cattle production veterinarians are female, in the Northern Savo region their percentage is 87 %. In addition to the heavy profession they have a family to run.</p> <p>This thesis was commissioned by Savonia University of Applied Sciences, which manage a project called Animal Health Factors, ELTE. The aim of this study was to investigate how the cattle production veterinarians experience their work and how the working conditions affect their occupational health. Sixteen practitioners in their workplaces were interviewed for the research. The obtained data was analyzed by content analysis. Hopefully this thesis will provide tools for the practitioners, their managers and stakeholders in the development of the veterinary services.</p> <p>Because of the size growth of the dairy farms as well as the decrease of their number there is a pressure to change policies, so that the distance to farms and the size of emergency areas would be at a reasonable level. Strongly collegial professional group is willing to rationalize their own work and collaborate across municipal boundaries. Joint practices are becoming more common. This enables the practitioners to get a colleague's help in work community instead of just phone contacts. The practitioners hope that the (on-call) duty practice is will quickly be reformed to achieve a more human job description. The practitioner's experience the level of managerial abilities among the staff affect strongly on their occupational well-being. And the support is not easily available. The salary in a profession with female majority lags typically behind, and the holidays cannot always be taken because the lack of work re-courses. Statutory health care does not reach workers in the physically and mentally straining profession.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Cattle production veterinarian, large animal practice, on-call duty practice, occupational health care, wellbeing at work managerial, supervisory duties</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	6
2	TUOTANTOELÄINLÄÄKÄREIDEN KOULUTUS JA PÄTEVYYS	8
2.1	Eläinlääkärikoulutus	8
2.2	<i>"Muodollisesti pätevä"</i>	9
2.3	Kunta järjestää eläinlääkäripalvelut	10
3	TUOTANTOELÄINLÄÄKÄREIDEN TILANNE POHJOIS-SAVOSSA.....	11
3.1	Kotieläintilojen määrä Pohjois-Savossa	12
4	TUOTANTOELÄINLÄÄKÄRIN TOIMENKUVA.....	14
4.1	Eläinlääkäri on asiakaspalvelija	14
4.2	Asiakaskäynti tilalla/tallilla	15
4.3	Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto	16
5	TUOTANTOELÄINLÄÄKÄREIDEN TYÖOLOSUHTEET.....	18
5.1	Työyhteisö	18
5.2	Esimiestyö praktikon näkökulmasta	19
5.3	Työn kuormittavuus.....	20
5.4	Työtapaturmat.....	22
6	TUOTANTOELÄINLÄÄKÄRIN TYÖAIKA	25
6.1	Päivystys.....	25
6.2	Eläinlääkäriliiton jäsenkysely työoloista ja palkkauksesta	26
6.3	Eläinlääkäreiden palkka muodostuu eri lähteistä	27
7	TUOTANTOELÄINLÄÄKÄREIDEN TYÖSSÄJAKSAMINEN.....	29
7.1	Työssä viihtyminen ja työhyvinvointi	29
7.2	Työssä jaksaminen	30
7.3	Työuupumus	31
7.4	Työterveyshuolto.....	32
8	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	34
8.1	Tutkimuksen tavoitteet.....	34
8.2	Tutkimus- ja työmenetelmät.....	34
8.3	Tutkimuksen kulku.....	36
8.4	Sisällönanalyysi	38
9	TUTKIMUKSEN TULOKSET	39
9.1	Taustat.....	39
9.2	Työhistoria.....	39
9.3	Työssäolo	40
9.4	Asiakkaat ja potilaat.....	42
9.5	Ammattitaidon ylläpito	45
9.6	Työhyvinvointi ja työturvallisuus	46
10	POHDINTA	52
11	PÄÄTÄNTÖ	57

LIITTEET

- Liite 1 Teemahaastattelu kysymykset
- Liite 2 Stressituntemus
- Liite 3 Sisällönanalyysi

1 JOHDANTO

Suomessa on noin 2170 laillistettua eläinlääkäreitä, joista toimii työelämässä noin 1700. Heistä kuntien palkkaamina tuotantoeläinlääkäreinä toimii noin 409, ja yksityislääkäreinä 632. Valtion ja EU:n viranomaistehtävissä oli 292 eläinlääkäreitä ja loput 356 ovat virkavapaalla tai tekevät sijaisuuksia. Osa- tai kokopäivätoimisesti eläinlääkintää tekee 1170 eläinlääkäreitä. (Eläinlääkäriliitto 2013.) Ajoittain eläinlääkäripula on haitannut eläinlääkintähuollon palveluiden saatavuutta varsinkin Pohjois-Savossa. Pienten kuntien yhden henkilön miehityksellä toimivat kunnaneläinlääkäri-praktiikat eivät pysty tarjoamaan valmistuville eläinlääkäreille mielekkäitä työolosuhteita. Tuotantoeläinlääkärin työn hektisyys on pidemmän päälle kuluttavaa ja rasittavaa. Perheenperustamis-ikäiset nuoret naiset eivät koe maaseudun sekapraktiikkaa ja pieniä lapsia toimivaksi yhtälöksi. Valmistuvista eläinlääkäreistä noin 90 prosenttia on naisia. (Sario 2010.)

Pohjois-Savo on perinteisesti tuottanut ”maitoa nurmesta” vihreällä linjalla. Maaseudun rakennemuutoksen myötä perinteisten maitotilojen rinnalla on yleistynyt naudanhantuotanto, joka erikoistuu roduittain tai jalostukseen. Varsinkin maidontuotannon yksikkökoko on kasvanut voimakkaasti samalla, kun tilojen määrä on tasaisesti vähentynyt. Samalla tuotantoeläinlääkärin työ suuntautuu yhä enemmän ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon.

Hevosharrastajien ja talliyrittäjien määrä Suomessa on lisääntynyt tasaisesti viime vuosina. Ratsastus- ja raviurheilun suosio lisää hevosten määrää. Tämä tarkoittaa kasvavaa kysyntää ammattitaitoisille suurelän-praktikoille. Nykyisellään lähes kaikki kunnaneläinlääkärit ovat sekapraktikkoja – ja usein nuoria naisia.

Eläinlääkäreiden työ on haastavaa ja fyysisesti raskasta. Lisäksi työt sijaitsevat, varsinkin päivystysaikaan, eripuolilla seutukuntayhtymää. Eläinlääkäreillä on praktiikan lisäksi viranomaisvelvoitteita, he ovat myös hygieenikkoja, ja näin vastuussa elintarviketuotannosta sekä ympäristöhuollosta. Hyvän fyysisen kunnon ja ammattitaidon lisäksi tarvitaan hyviä vuorovaikutustaitoja ja stressinsietokykyä.

Miten tällaisen vaativan ammatin kuormituksen voi hallita? Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää eläinlääkäreiden työssä jaksamista ja työhyvinvointia, sekä työolosuhteiden vaikutusta edellä mainittuihin asioihin. Tutkimukseni tuloksena syntyvästä opinnäytetyöraportista toivon olevan hyötyä tuotantoeläinlääkäreille, heidän esimiehilleen, alan opiskelijoille, asiakkaille sekä kaikille eläinlääkäreiden sidosryhmil-

le. Haastatteluiden tuloksena saadaan niin kutsuttua hiljaista tietoa kohderyhmästä. Tutkimustavaksi on sovittu teemahaastattelu ja analysointimenetelmäksi sisällönanalyysi.

Opinnäytetyöni on osa Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittamaa Manner-Suomen ESR-ohjelmaa. Projektin nimi on Eläinterveydentekijät – hanke, ELTE. ELTE- hanke toimii Pohjois-Savossa 1.1.2011 - 31.12.2013. Se on jatko-hanke Eläinterveydenhuollonkehittämis- hanke ELKElle, joka toteutettiin Pohjois-Savossa 2004 – 2006. Hankkeen päätoteuttajana ja hallinnoijana toimii Savonia ammattikorkeakoulu yhdessä Ylä-Savon koulutuskuntayhtymän, Helsingin yliopiston ja Suomen Hevostietokeskus ry:n kanssa. Hankkeen tarkoituksena on erikoiseläinlääkärikoulutuksen kehittämisen jatkuminen, sekä eläinlääkintäpalvelujen parantaminen. Hankkeessa panostetaan myös maidon- ja naudanlihantuottajien, sekä talliyrittäjien osaamiseen, unohtamatta maatalousalan opiskelijoita. (Ylä-Savon Ammattiopisto). Hankkeeseen liittyy eläinterveyden koulutusohjelma. Kohderyhmänä ovat eläinlääkärit, tila- ja talliyrittäjät, lomittajat, eläintenhoitajat ja hoitajaopiskelijat. Hanke tarjoaa vuosittain muutamalle tuotantoeläin- tai hevoseläinlääkäriksi erikoistuvalla mahdollisuuden syventää opiskeluaan tutkimushankkeissa. Hankkeen keskeinen tavoite on luoda alueelle eläinlääkäreiden erikoistumiskoulutus. Hanke on työelämälähtöinen ja tällä tutkimuksella pyritään vastaamaan toimeksiantajan esittämään tutkimusongelmaan. ELTE -hanke etsii keinoja lisätä tuotantoeläinlääkärin työn houkuttelevuutta. Hankkeen teettämä tutkimus eläinlääkäripalvelujen saatavuudesta paljastaa, että tuotantoeläin- ja hevostalouslyrittäjien mielestä parantamisen varaa on. (ELTE, 2011.)

Toimeksiantajan, Savonia ammattikorkeakoulun kuntayhtymän edustajana ja yhteyshenkilönä toimii Katriina Pylkkänen. Hankkeessa ovat mukana Ylä-Savon ammattiopisto, Suomen Hevostietokeskus ry, Evira, Itä-Suomen yliopisto ja Helsingin yliopiston eläinlääketieteellinen tiedekunta. (ELTE, 2011.)

2 TUOTANTOELÄINLÄÄKÄREIDEN KOULUTUS JA PÄTEVYYS

2.1 Eläinlääkärikoulutus

Suomessa voi opiskella eläinlääkärin ammattiin Helsingin Yliopiston eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa. Tiedekunnan toimipisteet ovat Viikin kampuksella, jossa sijaitsevat elintarvikehygienian ja ympäristöterveyden osasto, eläinlääketieteellisten biotieteiden osasto, sekä Yliopistollinen eläinsairaala. Eläinsairaalassa on tilat pieneläinten hoitoon ja hevosten hoitoon. Mäntsälän Saarella sijaitsee klinisen tuotantoeläinlääketieteen osasto. Eläinten hyvinvoinnin tutkimuskeskus kuuluu tiedekunnan yksiköihin. (Eläinlääketieteellinen tiedekunta 2013.)

Eläinlääkärikoulutus kestää kuusi vuotta. Eläinlääketieteen lisensiaatit saavat valmistuessaan pätevyyden toimia eläinlääkäreinä. Koulutus antaa opiskelijoille todella kattavat taidot edistää ihmisten, eläinten ja ympäristön hyvinvointia ja terveyttä. Ammatillisen jatkotutkinnon voi suorittaa erikoistumalla:

- ympäristöterveydenhuoltoon
- elintarviketuotantoon
- hygieniaan
- pieneläin- tai hevossairauksiin
- tarttuviin eläinsairauksiin
- tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoitoon.

Eläinlääkärikoulutus Suomessa on perinteisesti taannut hyvät valmiudet työelämään. Tehtävien painottuessa entistä enemmän ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon, yleispraktikkojen tarve vähenee. Eläinlääketieteellisen tiedekunnan koulutuksen on uudistuttava jatkuvasti. Pelkkä linjajako ei korvaa erikoistumista. (Saloniemi 2005.) Alalle on paljon hakijoita. Heistä hyväksytään opiskelemaan vuosittain noin 70 henkilöä, mikä on alle 10 prosenttia hakijoiden määrästä. Naisten osuus sekä hakijoista, että opiskelemaan päässeistä on viime vuosina ollut noin 90 prosenttia. (Helsingin Yliopisto 2013.) Tuotantoeläinlääkäreiden ammattikunta on naisistunut voimakkaasti viimeisten 30 vuoden aikana. Vertailun vuoksi mainittakoon, että vuonna 1992 kunnaneläinlääkäreille tehdyn kyselytutkimuksen mukaan Suomessa toimi 791 kunnaneläinlääkäriä. Kyselyyn vastanneista 430 eläinlääkäristä (54,3 %) oli miehiä 71,5 % ja naisia 28,5 %.(Kangas & Reijula 1992, 8.)

Eläinlääkäriksi voi opiskella kotimaan lisäksi myös muualla EU:n jäsenvaltioissa. Tarton yliopistossa Virossa opiskelee tällä hetkellä sata suomalaista eläinlääkäriä. Heistä

ensimmäiset aloittivat vuonna 2008 ja valmistuvat vuonna 2014. Tulevina vuosina Tarton yliopistosta valmistuu keskimäärin 20 suomalaista eläinlääkärinä vuodessa. Eläinlääkäreiksi valmistuu noin 95 prosenttia opiskelunsa aloittaneista (Sario 2010, 3-7.)

2.2 ”Muodollisesti pätevä ”

Eläinlääkärin työ on monipuolinen ja mielenkiintoinen. Eläinlääkinnän lisäksi he huolehtivat sekä ympäristön että ihmisten turvallisuudesta ja terveydestä. Oman tehtävänsä voi valita joko itsenäisestä työstä, esimerkiksi tuotantoeläinlääkärin tai valvontaeläinlääkärin ammatista, tai sitten hallinnon, tutkijan tai kouluttajan tehtävistä. (Suomen eläinlääkäriliitto 2013.)

Laki eläinlääkärin ammatin harjoittamisesta (29/2000), 3 §, määrää seuraavaa:

”Elintarviketurvallisuusvirasto myöntää hakemuksesta oikeuden toimia laillistettuna eläinlääkärinä henkilölle, joka on suorittanut eläinlääketieteen kandidaatin tutkintoon, muuhun vähintään kolmivuotiseen alempaan korkeakoulututkintoon tai näitä tasoltaan vastaavaan koulutukseen pohjautuvan eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinnon sekä antanut Elintarviketurvallisuusvirastolle kirjallisesti ja suullisesti eläinlääkärinvakuutuksen. Elintarviketurvallisuusvirasto vahvistaa eläinlääkärinvakuutuksen kaavan.” (Finlex 2013.)

EU:n alueella opiskelleet, esimerkiksi Viron Tartosta valmistuneet, saavat Suomessa eläinlääkärin oikeudet, kun hakevat niitä Eviralta ja antavat eläinlääkäri-vakuutuksen (Eläinlääkäriliitto 2013). (L 1094/2007):

Elintarviketurvallisuusvirasto myöntää hakemuksesta oikeuden toimia laillistettuna eläinlääkärinä Pohjoismaan kansalaiselle, joka on suorittanut muussa kuin Euroopan unioniin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa eläinlääketieteellisen tutkinnon, jonka perusteella hänet on oikeutettu toimimaan eläinlääkärinä jossakin Pohjoismaassa. Laillistamisen edellytyksenä on lisäksi, että hakija on antanut 3 §:ssä tarkoitetun eläinlääkärinvakuutuksen (Finlex 2013.)

Suomessa eläinlääkärin virka kuuluu valvottaviin ammatteihin. Elintarviketurvallisuusviraston, Eviran lisäksi, aluehallintovirastot (AVI) valvovat eläinlääkäreiden ammatinharjoittamisen laatua, sekä eläinlääkärin toimintaa ja kykyä harjoittaa ammattiaan. Eläinlääkäreiden tulee ylläpitää ammattitaitoaan kouluttamalla itseään ajantasaisesti. Täydennyskoulutuksia jo valmistuneille eläinlääkäreille järjestävät Eläinlääketieteellinen tiedekunta, Suomen Eläinlääkäriliitto, maa- ja metsätalousministeriö, Evira, sekä täydennyskoulutuskeskus Palmenia. (Eläinlääketieteellinen tiedekunta 2013.)

2.3 Kunta järjestää eläinlääkäripalvelut

Eläinlääkäriin virkasuhde kuntaan edellyttää sitoutunutta, joustavaa monitaituria, joka hallitsee suvereenisti asiakaspalvelun stressitilanteessa, valvontatyön ja hallinnolliset velvoitteet. Harvaanasutuilla alueilla eläinlääkäriin on hallittava sekä hyöty- että harraste-eläinten hoito. Eläinlääkintätyö on raskasta ja itsenäistä työskentelyä. Kunnilla on omat praktiikkansa, ne vain ovat usein heikosti varustettuja. Laitteet ovat vanhanaikaisia, toimivat hitaasti ja kömpelösti eivätkä täytä ergonomian vaatimuksia. (Sario 2010)

Työnantajan odottaa palkkaamaltaan työntekijältä seuraavia avuja:

- kykenee itsenäiseen työskentelyyn
- on yhteistyökykyinen ja motivoitunut
- asiakaspalveluhenkinen ja ihmisläheinen
- arvostelukykyinen ja järjestelykykyinen
- vastuuntuntoinen ja kehittymishaluinen
- muodollisesti pätevä ja kokenut
- rohkea, luova ja joustava

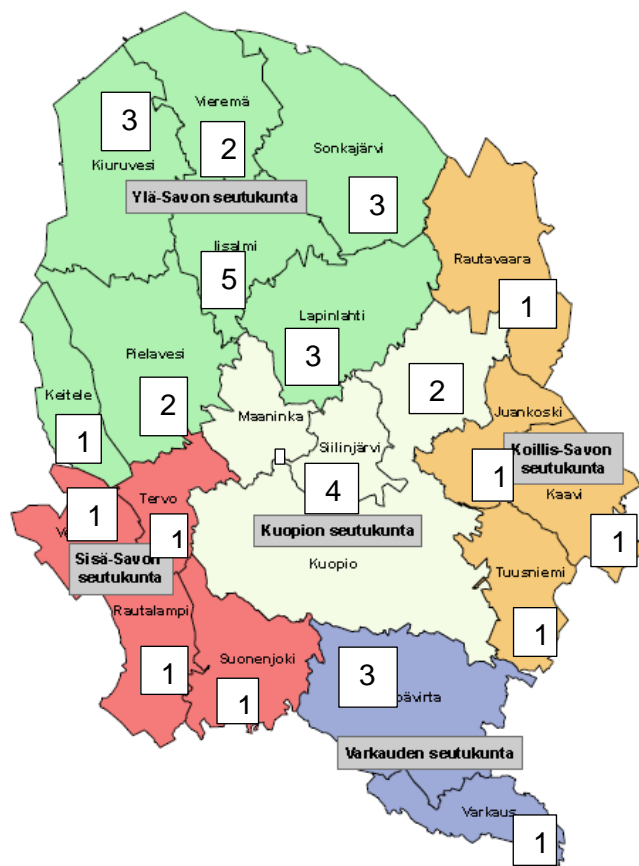
Eläinlääkäriin työnkuvaan kuuluu kiinteästi opetusrooli. Hänen on viestittävä asiakkaalle hoidon jatkotoimenpiteet ja mahdolliset tartunta- ja terveysasiat, sekä varmistettava viestin perille meno. (Routarinne, Tainio & Juuti 2012.)

Kunta on velvollinen järjestämään alueellaan eläinlääkäripalvelut joko yksin, tai yhteistyössä yhteistoiminta-alueen kuntien kanssa (L 410/2009), jotka ovat kuntien muodostamia ja yhdessä hallinnoimia peruspalveluyksiköitä. (Evira 2013.) Kunta voi palkata tuotantoeläinlääkäriin, tai ostaa palvelut yksityiseltä praktikolta, tai toiselta kuntayhtymältä. Eläinlääkintähuoltolaki (L 765/2009) 7§ määrää seuraavasti: ”*Kunta järjestää alueellaan peruseläinlääkäripalvelut ja kiireellisen eläinlääkäriavun sekä elintarvikkeiden turvallisuuden valvonnan ja kunnaneläinlääkärille säädettyjen tehtävien hoidon siten kuin tässä laissa säädetään*”. (Finlex, 2013). Marraskuussa 2009 voimaan tulleen eläinlääkintähuoltolain myötä kuntiin on perustettu valvontaeläinlääkäriin virkoja. Heitä toimii tällä hetkellä Suomen kunnissa lähes 60. (Evira 2013.) Valvontaeläinlääkäriin tehtäviin kuuluu muun muassa eläinsuojeluilmoitusten ja eläintautien, sekä eläinterveydenhuollon tehtäviä. Perinteisesti kunnaneläinlääkäri on suorittanut eläintauti- ja eläinsuojeluvalvonnan muiden töittensä ohella. Omien asiakkaiden valvominen on aiheuttanut jääviys- ja esteellisyysongelman, mikä epäkohta voidaan uuden lain myötä korjata. Järjestelystä hyötyvät kaikki osapuolet, eläimet mukaan lukien. Kunnanlääkäreillä vapautuu työaikaa ennalta ehkäisevään terveydenhuolto-työhön, jolloin eläinten hyvinvointi kohentuu nopeammin, kuin että hoidettaisiin jo syntyneitä ongelmia. (Lahti 2011.)

3 TUOTANTOELÄINLÄÄKÄREIDEN TILANNE POHJOIS-SAVOSSA

Pohjois-Savoon luetaan kuuluvaksi 2013 vuoden alusta 20 kuntaa. Näistä on muodostettu viisi seutukuntaa. Ylä-Savon seutukunnan muodostavat Kiuruvesi, Vieremä, Sonkajärvi, Keitele, Pielavesi, Iisalmi ja Lapinlahti. Kuopion seutukuntaan kuuluvat Maaninka, Siilinjärvi ja Kuopio. Koillis-Savon seutukuntaan kuuluvat Rautavaara, Juankoski, Kaavi ja Tuusniemi. Sisä-Savon seutukunnan muodostavat Vesanto, Tervo, Rautalampi ja Suonenjoki. Varkauden seutukuntaan luetaan Leppävirta ja Varkaus. (KUVIO 1.) Seutukunta jako on työ- ja elinkeinoministeriön määrittelemä, kuntien välisen yhteistyön ja aluepolitiikkaan liittyvän tukialuejaon perusalue (Kunnat 2013). Kuntien praktikkojen lukumäärä numeroina seuraavassa kartassa (Hyvönen 2013).

Pohjois-Savon alueella toimii 38 praktikoeläinlääkäriä. Lisäksi alueella on neljä ympäristöterveydenhuollon päällikköä (erinimikkeillä) ja viisi valvontaeläinlääkäriä. Praktikoeläinlääkäreistä naisia on 33 (87 %) ja miehiä 5 (13 %). (Hyvönen 2013.)

KUVIO 1. Pohjois-Savon kunnat ja seutukunnat 1.1.2013

3.1 Kotieläintilojen määrä Pohjois-Savossa

Maaseudun rakennemuutoksen seurauksena lypsylehmien määrä Suomessa on vuoden 1995 398 494 eläimestä pudonnut 1.5.2013 mennessä 283 619 eläimeen. (Vuorisalo 2013.)

TAULUKKO 1. Nautaeläinten- ja nautaeläintilojen määrä Pohjois-Savossa 1.5.2013 (Matilda 2013).

Kunta	Lyypsyylehmät	Emolehmät	Hiehot	Sonnit	Vasikat alle 1 v	Yht.	Lyypsyylehmät	Emolehmät	Hiehot	Sonnit	Vasikat alle 1 v	Yht.
	Eläimiä, kpl						Tiloja, kpl					
IISALMI	2 464	436	1 535	449	2 006	6 890	90	15	106	44	112	
JUANKOSKI	2 254	101	1 337	1 381	2 879	7 952	80	6	91	33	100	
KAAVI	487	504	289	160	681	2 121	33	18	45	20	46	
KEITELE	634	109	309	197	502	1 751	26	5	29	12	32	
KIURUVESI	6 073	1 079	3 387	4 352	10 314	25 205	161	27	195	93	222	
KUOPIO	4 839	516	2 863	1 811	4 945	14 974	185	20	210	82	231	
LAPINLAHTI	3 980	334	2 140	802	3 179	10 435	121	17	139	61	153	
LEPPÄVIRTA	1 078	252	579	167	842	2 918	52	8	63	17	61	
MAANINKA	1 974	356	1 286	555	1 927	6 098	58	14	72	38	84	
PIELAVESI	2 126	165	1 048	914	1 977	6 230	75	8	84	32	90	
RAUTALAMPI	661	346	441	452	960	2 860	28	13	42	26	46	
RAUTAVAARA	554	..	288	..	429	1 407	23	2	23	9	27	
SIILIJÄRVI	1 972	232	982	595	2 097	5 878	56	8	64	28	74	
SONKAJÄRVI	2 690	398	1 365	770	2 692	7 915	82	13	90	32	101	
SUONENJOKI	741	..	365	..	491	1 714	19	2	22	8	23	
TERVO	221	30	93	141	167	652	14	3	15	8	17	
TUUSNIEMI	515	85	272	240	705	1 817	28	3	34	17	36	
VARKAUS	142	..	91	..	92	357	6	2	9	2	8	
VESANTO	667	302	453	146	748	2 316	23	8	30	15	33	
VIEREMÄ	4 456	448	2 310	1 065	3 586	11 865	123	17	142	56	148	
yhteensä	40 992	6 129	22 968	14 646	43 225	128 245	1 283	209	1 505	633	1 644	

Taulukosta 1 voi havaita, kuinka vahvaa lypsykarjataloutta Pohjois-Savo edustaa. Toukokuun 2013 alussa Pohjois-Savon kuntien alueella oli 1283 lypsykarjatilaa, joilla oli 40 992 lypsylehmää. Koko maassa meijeriin maitoa lähettäviä tiloja oli reilut 9 200. Vahvinta maidontuotanto on Ylä-Savon kunnissa. Nautaeläimiä koko Pohjois-Savon alueella oli tuolloin rekisterissä 128 245, sisältäen vasikat, hiehot, sonnit ja emolehmät. (Matilda 2013). Suomessa keskimäärin keskilehmäluku oli tuolloin 30 ja Pohjois-Savon Ety-keskuksen alueella 32.

Taulukosta 2 voi havaita, että Pohjois-Savon alueella lypsykarjasta luopuminen jatkuu tasaista tahtia. Samoin on asia sika- ja hevostilojen suhteen. Naudanlihantuotanto, lammas- ja vuohitilat, sekä siipikarjatilat ovat pysyneet suurin piirtein tasaisissa lukemissa, joskin hienoista laskua niissäkin on nähtävissä. (Matilda 2013.)

TAULUKKO 2. Kotieläintilojen määrä Pohjois- Savon Ely – keskuksen alueella 2008 - 2012. (Matilda 2013).

vuosi	Lypsykarja	Muu nauta	Sika	Siipikarja	Lammas&vuohi	Hevostilat
2008	1653	435	69	9	32	172
2009	1577	442	66	10	33	182
2010	1510	434	60	9	33	171
2011	1428	423	55	9	33	168
2012	1333	405	49	7	30	135

Viimeisen viidentoista vuoden aikana hevostilat ovat lisääntyneet tasaista vauhtia. Hevosjalostusliittojen nettisivujen mukaan Suomessa oli 2011 yhteensä 75 000 hevosta ja ponia (Suomen Hippos 2011). Pohjois-Savon alueella oli vuoden 2013 alussa talliyrittäjiä noin 200 ja talleja noin tuhat kappaletta (Heiskanen 2013). Näissä talleissa oli vuodenvaiheessa 4600 hevosta (Hevostietokeskus 2013). Taulukossa havaittava hevostilojen määrän väheneminen selittyy sillä, että Matildan tilastoissa näkyvät vain maatilojen yhteydessä toimivat tallit. Karjatilojen määrän vähetessä, niiden yhteydessä olevat hevostilatkin vähenevät, ainakin paperilla. (Matilda 2013.)

Eläinlääkintähuollon resurssit ovat osoittautuneet riittämättömiksi etenkin Itä-Suomen ja Pohjois-Savon maakunnissa. Vuosikymmenen vaiheessa alueella oli useita virkoja auki, jolloin virassa olevat praktikot paikkasivat puuttuvia viranhaltijoita. Se seurauksena toiminta-alue laajeni, jolloin ajomatkat vievät ison osan työajasta. Lisäksi päivystykset on hoidettava, eikä sijaisten saanti ole itsestäänselvyys. Pieneläinpraktiikan työt houkuttelevat eläinlääkäreitä tuotantoeläin- ja hevoshoidon puolelta. (ELTE, 2012). Pohjois-Savon alueella on tällä hetkellä ainoastaan yksi eläinlääkärin toimi täytettävänä. Tilanne on siis parempi aikaisempaan verrattuna. (Eläinlääkäriliitto 2013).

4 TUOTANTOELÄINLÄÄKÄRIN TOIMENKUVA

4.1 Eläinlääkäri on asiakaspalvelija

Pesosen, Lehtosen ja Toskalan mukaan Kotler & Armstrong (1999) palvelulla tarkoitetaan tapahtumaa tai toimintaa, josta asiakas hyötyy. Se on aineeton, eikä sen hankkiminen tai saaminen johda omistusoikeuteen. (Pesonen, Lehtonen & Toskala 2002, 21.) Palveluammattilaisen on onnistuakseen kuunneltava asiakasta ja paneuduttava asiakkaan tilanteeseen. Hän puhuu kieltä, jota asiakas ymmärtää ja osoittaa siten palvelualttiutta. (Pesonen ym. 2002, 96.) Palvelutilanteen onnistuminen tuottaa tyytyväisen asiakkaan, joka tuntee itsensä tasavertaiseksi palveluntuottajan kanssa. Siihen riittää ammattitaitoisen palvelun tarjoajan kunnioittava ja oikeudenmukainen asenne ja kohtelu. Asiakaspalvelu on helposti ja nopeasti räätälöitävissä asiakkaan tarpeisiin ja lopulliseen muotoon käyttötilanteessa. (Rissanen 2006, 16, 213.) Asiakkaat haluavat keskustella vaihtoehdoista ja luottavat elinlääkäriin asiantuntijana. Toisinaan asiakkaan odotukset voivat olla optimistisia tilanteen vakavuuteen nähden. Vaaditaan hyvää vuorovaikutustaitoa kertoa ikäväkin diagnoosi kunnioittaen sekä asiakasta että itse potilasta. (Paldanius 2011.)

Eläinterveydentekijät – hankkeelle tehdyssä opinnäytetyössä 2013, tutkittiin asiakas-tyytyväisyyttä eläinlääkäripalveluihin Pohjois-Savossa. Pohjois-Savon suurelänpraktikkojen palveluita käyttävien asiakkaiden mielestä eläinlääkäreiden tärkein (yli 90 prosenttia vastaajista) ominaisuus on hyvä ammattitaito. Toiseksi tärkein ominaisuus oli vastaajien mielestä asiakaspalvelutaito, johon oltiin yleisesti tyytyväisiä. Muita ominaisuuksia ei mainittu, vaikka niitä oli mahdollisuus nimetä. Kyselyyn vastanneet maidontuottajat pitivät eläinlääkäreitä ammattitaitoisina, kun taas talliyrittäjistä lähes viidesosa piti suurelänpraktikkojen tietämystä hevosista heikkona. Maidontuottajat olivat tyytyväisempiä tilakäyntiaikojen paikkansapitävyyteen, kuin talliyrittäjät, joista lähes 60 prosenttia oli erimieltä. Tyytymättömyyttä aiheutti päivystyksen toimimattomuus, eläinlääkäreiden vaihtuvuus tai puute ja kiire asiakastilanteessa. Talliyrittäjät ovat kautta linjan kriittisempiä kuin maidontuottajat. Maidontuottajat toivovat palvelun riittävyttä ja motivoituneita ammattilaisia. Talliyrittäjät, jotka käyttävät yksityisten eläinlääkäreiden palveluita maidontuottajia enemmän, toivovat erikoistuneita ammattilaisia, joiden eläinten käsittelytaidot ovat hyvät. Ensisijainen toive heillä on saada hevosklinikka Savon alueelle, ja sitä kautta lisää hevosalan asiantuntemusta. (Rautainen 2013, 32,34,38,56.)

4.2 Asiakaskäynti tilalla/tallilla

Tuotantoeläinlääkäri kutsutaan tilalle tavallisimmin eläimen sairastuessa. Kysymyksessä voi olla myös etukäteen sovittu navetta- tai hygieniatarkastuskäynti, tai terveydenhuoltokäynti. Yhteydenottotilanteessa eläinlääkäri esittää asiakkaalle kysymyksiä, joiden tarkoitus on auttaa häntä arvioimaan avuntarpeen kiireellisyys. Näiden tietojen perusteella eläinlääkäri päättää hoidettavien eläinten hoitojärjestyksen. Palvelutapah-tuman onnistumiseen vaikuttaa moni asia. Potilaita voi olla useita yhtä aikaa, ja eläinlääkäri joutuu priorisoimaan kiireellisimmät avuntarvitsijat. Asiakkailta on usein hätä eläimen puolesta, ja he haluaisivat eläinlääkäriin mahdollisimman pian tilalle. Tästä voi seurata kriittisyyttä ja kärsimättömyyttä, jolloin tunnelma potilaskäynnillä kiristyy. (Paldanius 2012, vi, 110.)

Tuotantoeläinlääkäri suorittaa varsinaisen työnsä varsin vaihtelevassa työympäristössä. Valta-osa tuotantotiloista on vanhoja ja ahtaita navetoita, joiden valais-tus on heikko. Ensin praktikko suorittaa kliiniset tutkimukset mahdollisine näytteenot-toineen ja tekee diagnoosin. Kliininen tarkoittaa teoreettisen tutkimuksen vastakoh-taa. Se suoritetaan omin aistein ja vähäisiä apuvälineitä, esimerkiksi stetoskooppia tai kuumemittaria apuna käyttäen. Tarkoituksena on selvittää potilaan tila eli status diagnoosin, taudinmäärityksen, tueksi. (Suomisanakirja 2013). Sitten seuraavat hoito-toimenpiteet ja tarvittaessa myös leikkaus. Lopuksi eläimen omistaja saa jatkohoito-ohjeet, mahdolliset lääkeresepit ja myös laskun. Joskus hoitotilanne päättyy eläimen lopettamiseen, eli eutanasiaan. (Suomen eläinlääkäriliitto 2013.) Kuvassa 1 on tuo-tantoeläinlääkäriin työkalukku. Siinä on mukana yleisimmät lääkeaineet ja kiertävällä praktikkokäynnillä tarvittavat eläinten hoitovälineet. Laukku painaa noin 10 kg.

KUVA 1. Eläinlääkäriin uskollinen seuralainen. (Rytkönen 2013)

4.3 Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto

Eläinten hyvinvointituki on sidottu ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon. Se on osa Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaa. Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto on neuvonnallista toimintaa, jonka tarkoitus on viljelijän motivoiminen kiinnittämään huomio eläinten ruokintaa, hoitoon, tautisuojaukseen, ja karjasuojan olosuhteisiin kirjaten mahdolliset toimintahäiriöt, esimerkiksi tulipalo. (Eläintautien Torjuntayhdistys 2013.)

Eläinlääkintähuoltolaki velvoittaa kunnat järjestämään tuotantoeläinten ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa kysyntää vastaavasti (Evira 2013.) Ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon kannattaa panostaa, koska sen avulla voidaan vähentää ja ehkäistä tuotantoeläinten akuutteja sairastumisia. Nautakarjatilat voivat liittyä Nasevaan, joka on maksullinen lisäpalvelu. Eläinlääkärin suorittamalla terveydenhuoltokäynnillä täytetään terveydenhuoltomake, joka tallennetaan Nasevaan missä se on tilan valitsemien toimijoiden luettavana. (Eläintautien Torjuntayhdistys 2013.) Tilat kokevat palvelun usein kustannuksena, mistä syystä varsinkin nuoret eläinlääkärit tuntevat epävarmuutta taitojensa ja palvelun hyödyn suhteen, eivätkä markkinoi palvelua spontaanisti, vaikka se olisi sekä tilan, että sidosryhmien etu (Paldanius 2012, 115).

Eläintautien torjuntayhdistys, ETT ry:n sikatiloille vuonna 2003 perustamaan terveydenhuolto järjestelmään, Sikavaan, kuuluu 97 prosenttia suomalaisesta sianlihan tuotannosta. Järjestelmän avulla tieto saadaan kulkemaan sikatilan, teollisuuden ja eläinlääkäreiden välillä. Sikatilojen terveydenhuoltokäynneillä täytetyt terveydenhuoltomakkeet siirretään tietokantaan eläinlääkäreiden tai Sikavan toimihenkilöiden toimesta. (Lauslahti 2012). Nasevan ja Sikavan ylläpito mahdollistavat läpinäkyvän ketjuinformaation, todistaen kotimaisen alkutuotannon puhtautta ja turvallisuutta (Evira 2013).

Siipikarjantuotantotilojen on ollut mahdollista vuodesta 1989 alkaen tehdä terveystarkkailusopimus Eviran kanssa. Sopimus on vapaaehtoinen ja maksullinen palvelu. Tilan kanssa asiakassuhteessa oleva eläinlääkäri ottaa siipikarjasta säännöllisesti vähintään puolivuositain näytteet, joista määritetään mahdollisten tautien vastaaineet. (Evira 2013).

Hevosten järjestelmällinen terveydenhuolto on alkamassa Suomessa. Kuluvana vuonna on eläinlääkäreille järjestetty useita koulutuksia eläinten terveydenhuoltopalvelun lisäämiseksi. Lainsäädäntö määrittelee terveydenhuollon viitekehysten hevosil-

le. Terveysthuoltosopimus allekirjoitetaan tallin edustajan ja suunnitelmaa tekevän eläinlääkärin toimesta. Tiedot toimenpiteistä merkitään eläinten henkilökohtaiseen terveystkorttiin. (Hietalahti 2007, 5,16).

5 TUOTANTOELÄINLÄÄKÄREIDEN TYÖOLOSUHTEET

Praktikkoeläinlääkärien työ jaetaan pien- tai suurelänpraktiikkaan. Pieneläimet hoideetaan joko vastaanotolla tai pieneläinklinikoilla. Niillä työskentely on mielekästä, sillä työolosuhteet ja työergonomia ovat usein kunnossa. Suurelänpraktiikkaa harjoitetaan useimmiten tuotantoeläimille, jolloin työskentelypaikka on tuotantorakennus. Hevosille on omat klinikkansa, joissa erikoistuneet eläinlääkärit operoivat eläimiä. Tuotantoeläinlääkärit tekevät tarvittaessa peruspraktiikkaa, eli kiertävää hevospraktiikkaa toimialueensa talleilla. Praktikkoeläinlääkärit ovat yrittäjiä, ammatinharjoittajia tai he toimivat kunnalliseläinlääkäreinä. (Reijula, Bergbom, Lindbohm & Taskinen 2005, 13.)

Sekapraktikkona toimivat tuotantoeläinlääkärit työskentelevät monenlaisissa olosuhteissa. Pieneläimet hoidetaan yleensä kunnan järjestämän toimipaikan tiloissa. Sen sijaan suuremmat hyöty- ja tuotantoeläimet hoidetaan niiden hoitotiloissa talleissa ja navetoissa. Vanhemmilla tuotantotiloilla ei useinkaan ole erikseen järjestettyä hoitotilaa, vaan eläin diagnosoidaan ja operoidaan sen pitotilassa, esimerkiksi parressa tai karsinassa. Maatilojen laatujärjestelmään on kirjattu ohje, etteivät tuotantorakennuksessa työskentelevät tilapäiset henkilöt saa koskaan työskennellä yksin. Näihin henkilöihin ovat esimerkiksi eläinlääkärit, lomittajat ja seminologit. (Saarela 2004, 41.)

5.1 Työyhteisö

Tuotantoeläinlääkärit työskentelevät perinteisessä mallissa yhden miehityksen praktiikalla. Se tarkoittaa, että he työskentelevät toimipisteessään yksin ja vastaavat kaikista kunnaneläinlääkärien virkavelvollisuuksista itse. Tavallaan työyhteisö perinteisessä mielessä puuttuu. Se ei kuitenkaan estä kuulumista työyhteisöön, jonka muodostavat naapurikuntien praktikot tai yhteistoiminta-alueen kollegat. Yhteyttä pidetään tiiviisti nykyaikaisilla viestintävälineillä. Työ on itsenäistä, ja antaa vapaat kädet päättää sen toteutuksesta, edellyttäen, että työn koordinoinnista ei aiheudu välitöntä vaaraa eläinturvallisuudelle, eikä eläinlääkintähuollolle. (Lehtolainen 2013.)

Parhaimmiksi listatuilla työpaikoilla asiat ovat kunnossa organisaation johtotasolla ja työntekijätasolla, sekä tietysti työyhteisössä. Tämä edellyttää, että organisaatio on matala ja vuoropuhelu eri tasojen välillä aktiivista ja aitoa. Kaikkien yhteisön jäsenten työtehtäviä ja työpanosta kunnioitetaan ja johtaminen on enemmän ihmislähtöistä, kuin prosessijohtamista. Työntekijä kokee sekä oman työpanoksensa että henkilönsä arvokkaaksi työyhteisölle. Ryhmä muotoutuu kiinteäksi yksiköksi, jossa ilmapiiri on

hyvä ja työtyytyväisyys korkea. Yhteisöllisyys syntyy sitoutumisesta yhteiseen tavoitteeseen ja tehokkaasta toimintakulttuurista tuloksen saavuttamiseksi. (Colliander, Ruoppila & Härkönen 2009, 61–64.)

Hyvää esimiestä on helppo lähestyä. Työntekijöiden tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu on tärkeä ilmapiirin kannalta. Esimiehen tehtävänä on tiedottaa, tukea ja kannustaa. Kehityskeskustelut ja perehdyttämiset ovat tärkeä viesti työntekijöille johdon tuesta. Ristiriitatilanteet ratkaistaan syyttelemättä ja nopeasti. Henkilökohtainen ja positiivinen palaute ovat tärkeitä työmotivaation ylläpitäjiä, samoin henkilöstön myönteinen sisäinen yrityskuva. (Colliander ym. 2009. 323–327.) Esimiehen rooli on tärkeä työyhteisön työhyvinvoinnin edistämässä ja ylläpidossa. Hän on vastuussa työntekijöiden aineellisista ja henkisistä toimintaedellytyksistä. (Wink 2006, 140.) On ongelmallista, että esimieheksi voi tulla nimitettyä asiantuntija-aseman perusteella, vaikka esimiestaidot puuttuvat, eikä haluakaan olisi. Esimiehen rooli on muuttunut töiden parhaasta osajasta kohti kannustavaa valmentajan roolia. Se edellyttää, että hänellä on tietty määrä asiantuntemusta alaisten työnkuvasta ja työtehtävistä. (Karpunen 2006, 161.)

5.2 Esimiestyö praktikon näkökulmasta

Praktikon ammatti on yhdistelmä palkkauttajan ja yrittäjän rooleista. Peruspalkka tulee virkasuhteessa olevalta kunnalta ja osa palkasta muodostuu praktikon asiakkailtaan perimistä toimenpide-, lääke- ja matkakorvauksista. Praktikoiden esimiehillä voi olla erilaisia nimikkeitä, joista mainittakoon terveysvalvonnanjohtaja, ympäristöterveysjohtaja, ympäristöterveydenhuollon päällikkö tai vastaava eläinlääkäri. (Hyvönen 2013.)

Ympäristö- ja terveysvalvonnan johtajat suunnittelevat oman hallintoyksikkönsä praktikoiden työvuorolistat ja päivystysvapaat ja lomat. He järjestävät sijaiset praktikoiden loma-ajankohdiksi. Sairaustapauksen sattuessa, esimerkiksi päivystysaikaan, esimiehet delegoivat alueen työt joko toiselle oman alueen praktikolle, tai naapuri-alueen päivystäjälle. Tällöin naapuri-alueen praktikko usein päivystää tupla-aluetta, joka voi olla maantieteellisesti laajalla alueella. (Seppänen 2013.) Eläinlääkäreiden esimiehet valvovat työntekijöitään virka- ja työoikeudellisten säännösten perusteella. Eläinlääkärin työnantaja puuttuu eläinlääkärin toimintaan, jos eläinlääkäri virkaa hoitaessaan tarpeettomasti viivyttää toimenpiteiden suorittamisessa, ei hoida sairaustapausta, syyllistyy sopimattomaan käytökseen virkatehtävissä, tai jättää ne suorittamatta. (Evira 2013.)

5.3 Työn kuormittavuus

Eläinlääkärin työnkuva on monella tavalla kuormittava. Se on sitä niin ajallisesti, kuin paikallisestikin, puhumattakaan työn fyysisyydestä, etenkin suureläinpraktiikassa. Oman erityiskuvion ammattiin tuo päivystysvelvoite, joka on pisimmillään yli 80 tuntia yhtämittaista työsidonnaisuutta. (Lehtolainen 2013.)

Eläinlääkärin työ on hyvää fyysistä kuntoa ja voimaa vaativa ammatti. Varsinkin selkä ja kädet joutuvat voimakkaan rasituksen kohteeksi. Eläinlääkärit kärsivät usein selkäoireista ja yläraajojen rasituskipuoireista. Kunnaneläinlääkäreiden työt sijaitsevat laajalla alueella, on laskettu, että he ajavat autoa työmatkoillaan keskimäärin 32 000 kilometriä vuodessa, ajaksi muutettuna 60 työpäivää. Autolla ajaminen lisää tukielinten kuormitusta, alaselkä rasittuu ja niskahartiaseutu jännittyy. Autoilu, varsinkin päivystysaikana, lisää tapaturmariskiä. Keliolot, tiestön huono kunto, kiire ja unenpuute altistavat liikenneonnettomuuksille. Eläinlääkäreiden tulisikin säännöllisesti pitää taukoja ja venytellä raajoja ja tukirankaa. (Reijula ym. 2005,14,15,17.)

Ongelmat navetoiden ilmastoinnissa heikentävät sisäilman laatua, ja altistavat eläinlääkäreitä esimerkiksi allergiselle nuhalle ja ammattiastmalle. Homeinen rehu, heinä- ja viljan pöly, eläinten hilse ja karvat kulkeutuvat hengitysteihin. Karjasuojien kylmät ja kosteat olosuhteet yhdistettynä voimankäyttöä vaativiin toimenpiteisiin voivat olla ylivoimaisia, varsinkin ikääntyneille eläinlääkäreille. Suurikokoisia eläimiä hoidettaessa ennakoimattomat tilanteet ja hankalat työasennot altistavat työtapaturmille. Useimmiten työtapaturma tapahtuu sekapraktikolle, kunnaneläinlääkärille tai heidän sijaisilleen. (Reijula ym. 2005, 15, 17, 72.)

Seuraavan sivun kuvissa 2, 3 ja 4 on hyvin havaittavissa työasentojen aiheuttama fyysinen kuormitus. Lattia on yleensä märkä ja siinä on sontaa, joka edesauttaa mahdollista liukastumista. Tasapainon ylläpitämiseen kuluu fyysistä voimaa, samalla, kun on työskenneltävä voimakkain ottein, esimerkiksi kuvan 2 poitustilanteessa. Kun voiman käytön kohde on alhaalla, ei poittaja voi käyttää alaraajojaan hyväkseen, koska hänen on samalla pysyttävä kyykkyasennossa. Kuvan 4 kokoisen eläimen sisältökimous asettaa kädet ja niskahartiaseudun samalla tavalla suuren kuormituksen kohteeksi.

KUVA 2. Poikiminen ei edisty ilman apua. (Tuhkanen 2013)

KUVA 3. Eläinlääkäri tutkii makaavaa lehmää. (Tuhkanen 2013)

KUVA 4. Eläinlääkärin ja potilaan kokoero. (Tuhkanen 2013)

Työpäivän ennakoimattomuus ja päivystys kuormittavat sekä fyysisesti että psyykkisesti. Paitsi, että työ on fyysisesti raskasta ja kiireistä, unenpuute ja pitkät ajomatkat rasittavat eläinlääkäreitä samalla tavoin, kuin muitakin vuorotyö-ammattissa työskenteleviä. Unen epäsäännöllisyys ja vähyys vaikuttavat yleiseen vireyteen ja suorituskykyyn. Varsinkin päivystysvuoron yön, ja aamun tunteina, univaje voivat heikentää eläinlääkärin kykyä tehdä nopeasti loogisia ja matemaattisia päätöksiä, sekä muita monimutkaisia tehtäviä. Osalla eläinlääkäreistä ilmenee nukahtamisvaikeuksia, samoin poikkeava väsymys on yleistä. Erityisesti akuutit sairaustapaukset aiheuttavat nopeita muutoksia, ja laittavat suunnitellun työkuviota uusiksi. (Reijula ym. 2005 18, 29.)

Ammattiin valmistumisen ja työpaikan löytymisen jälkeen, tulee useimmilla ajankohdaksi myös perheen perustaminen. Perustetun perheen, varsinkin jos siihen kuuluu pieniä lapsia, sopeutuminen eläinlääkäriperheen arkeen voi olla haastavaa. Työn sitovuus tulee usein yllätyksenä saadusta etukäteisinformaatiosta huolimatta. Mikäli perheessä on huolehdittavana vanhuksia tai lapsia, arjen sujuminen vaatii usein erityisjärjestelyjä. Päivystysvuorojen jälkeinen levontarve ja työpäivän pituuden arvaamattomuus vaativat ympäristöltä ja perheeltä joustavuutta. Sosiaalisesti kuormitukseksi voidaan lukea myös työpaikan ilmapiiri ja esimiehen johtamiskulttuuri. (Reijula ym. 2005 73 – 74.)

5.4 Työtaturmat

Suomessa tapahtuu vuositasolla noin 80 kuolemaan johtavaa työtaturmaa, joista lähes puolet sattuu työmatkalla. ”Työtaturmiksi luetaan työpaikalla ja työmatkalla sattuneet vahingot.” (Työturvallisuuskeskus 2013.) Praktikon työtehtävät edellyttävät siirtymistä potilaan luo autolla, koska varsinkin suurelänpuolella asiakkaat ovat maantieteellisesti suurella alueella. Yleensä myös kiire, väsymys, tai huonot keliolosuhteet, tekevät liikenteestä riskialttiin. Työtaturmien määrä nousee yövuorossa 30 prosenttia verrattuna päiväsaikaan. Yleensä päivystys alkaa suoraan tavallisen työpäivän perään. Jos takana on täysi työpäivä, ja häilytyksiä tulee jatkuvasti, vastaa väsymyksen taso kolmelta aamuyöllä 0,5 promillen humalaa. Mikäli unta ei saa lainkaan yön aikana, aamulla suorituskyky on alentunut vastaamaan jo yhden promillen humalaa. Liikenneonnettomuuksien riski kasvaa juuri aamuyöstä ja aamulla. Päivystyksen järjestelyllä voidaan riskejä ennaltaehkäistä, esimerkiksi rajoittamalla päivystysaikaa yhteen vuorokauteen kerrallaan. (Reijula ym. 2005, 18 – 19.)

Työtapaturmien yleisimmät aiheuttajat vuonna 2000 tehdyn eläinlääkäreiden työolot ja terveys – kyselytutkimuksen mukaan vastaajien mielestä olivat seuraavat osateki-jät: väsymys, kiire, rauhaton eläin, puuttuva/riittämätön apu, pintojen liukkaus, oma riskinotto, vaikeakulkuinen maantie, vaikeakulkuiset kulkutiet, valaistusolot, epäjärjes-tys, vaaralliset koneet/laitteet, melu/keskittyminen/ putoamisvaara, putoava esine. (Reijula ym. 2005, 16.)

Tapaturmavakuutuslaitosten liitossa on aloitettu ammattikohtaisten työtapaturmien rekisteröinti vuodesta 2005. Työmatkatapaturmia sattui seitsemän vuoden aikana Suomessa 42. Niistä kolme sattui Pohjois-Savossa, 2007 kaksi kappaletta ja 2011 yksi kappale. Kahdessa näistä tapauksesta henkilö liikkui jalan ja yhdessä henkilöau-tolla. (Sysi-Aho, 2013.)

TAULUKKO 3. Eläinlääkäreiden työtapaturmat työpaikalla Pohjois-Savossa 2005 – 2012 Tapaturmavakuutuslaitosten liiton mukaan, vahingoittumistapa. (* 2012 tiedot ovat ennakkotietoja)

VAHINGOITTUMIS TAPA	SATTUMISVUOSI								YHT
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	
vaarallinen aine - iholle tai silmiin	1	0	0	0	0	0	0	0	1
iskeytyy kiinteää pintaa vasten	0	1	2	2	1	2	0	0	8
liikk. aiheuttajan osuma/törmäys	0	0	2	0	1	0	1	0	4
leikk/terävä esine aiheuttajana	0	0	1	2	3	3	2	2	13
puristuminen, ruhjoutuminen	1	0	0	0	0	1	1	0	3
äkillinen fyys/psyyk kuormitus	0	1	1	1	0	0	1	0	4
eläimen / ihmisen purema, potku	0	1	5	6	4	5	7	1	29
muut vahingoittumistavat	0	0	1	0	1	0	2	0	4
YHT	2	3	12	11	10	11	14	3	66

Taulukon 3. mukaan Pohjois-Savossa tapahtui vuosina 2005 – 2012 praktikoille yhteensä 66 työtapaturmaa. Suurimpana aiheuttajana olivat eläimet, joiden hallinta hoi-totilanteessa epäonnistui, 29 + 3 tapaturmaa. Iskeytyminen kiinteää pintaa vasten aiheutti 8 traumaa. Leikkaavan tai terävän esineen aiheuttamia turmia tapahtui 13

kappaletta. Liikkeellä ollessa tapahtunut törmäys johti neljään vammaan, ja vaarallisten aineitten joutuminen iholle tai silmiin yhden tapaturman. Fyysinen tai psyykinen äkillinen kuormittuminen johti neljään traumaan, samoin muut, luettelemattomat vahingoittumistavat johtivat neljään turmaan. (Sysi-Aho, 2013.)

TAULUKKO 4. Eläinlääkäreille työpaikalla sattuneet työtapaturmat Pohjois-Savossa 2005 – 2012. Tapaturmavakuutuslaitostenliiton mukaan; trauman kohde. (* 2012 tiedot ovat ennakkotietoja)

KEHON OSA	SATTUMISVUOSI								YHT
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	
pää, kasvot, niska	1	0	0	2	1	2	0	0	6
selkä, rinta, lantio, kyljet, vatsa	0	1	2	1	1	1	1	0	7
sormet, kädet, olkanivelet	1	2	6	4	4	7	10	3	37
varpaat, jalat, jalkaterät	0	0	4	3	2	0	3	0	12
koko keho, useat alueet	0	0	0	1	2	1	0	0	4
YHT	2	3	12	11	10	11	14	3	66

Kuten taulukosta 4 voidaan havaita, praktikoiden kehossa yläraajat ovat riskialttimmat tapaturmien kohteet, sillä yli puolet tapaturmista kohdistuu olkaniveleihin ja käsiin. Alaraajoihin kohdistuvia traumoja on viidennes sattuneista tapaturmista. Keskikehon alueelle, sekä pään alueelle kohdistuu molempiin joka kymmenes vamma ja koko kehon alueelle noin viisi prosenttia tapaturmista. (Sysi-Aho, 2013.)

6 TUOTANTOELÄINLÄÄKÄRIN TYÖAIKA

KVTES:n mukainen viikoittainen työaika ei koske kunnaneläinlääkäreitä. He eivät siis kuulu yleisen työaikalain piiriin. (Kuntatyönantajat 2013, liite 5). Varallaolo- ja työaikaa on 120 h viikossa. Työajoissa ja -käytännöissä on kuntakohtaista vaihtelua. Kyseessä on ajallisesti erittäin sitova ammatti, ja sijaisten saaminen on vaikeaa. Pitempiin sijaisuuksiin on ollut vaikea saada ammattitaitoista sijaista. (Sario, 2010) Eläinlääkärit tekevät pitkää työviikkoa ilman varallaoloa ja päivystystä. Työviikko on naisilla 42 ja miehillä 44 tuntia. Maaseudulla toimivien tuotantoeläinlääkäreiden työsiddonnaisuus on korkea, sillä he toimivat usean kunnan alueella. (Reijula ym. 2005, 17). Esimerkiksi kokopäivätoimisella hygieenikkoeläinlääkärillä työaika on 37 tuntia viikossa. Kunnanlääkäreiden virkaehtosopimus, liite 5, määrää seuraavaa eläinlääkäreiden lepoajoista. Soveltamisohje:

Viisipäiväisen työviikon periaate ja vapaapäivät
Sopimuksessa tarkoitettujen vapaapäivien antaminen mahdollistetaan eläinlääkintähuollon kannalta tarkoituksenmukaisin viikonloppu- ja arkipäivystysjärjestelyin sekä tarvittaessa sijaisjärjestelyin. Lähtökohtana on, että vapaapäivät annetaan arki- ja viikonloppupäivystysjärjestelyin vastavuoroisuusperiaatteella siten, että kunnan/kuntayhtymän omat eläinlääkärit hoitavat toistensa tehtävät ilman sijaista ja eri korvausta. Kun tehtävien hoitamiseksi tarvitaan ulkopuolinen eläinlääkäri, tämä voidaan ottaa määräaikaiseksi viranhaltijaksi tai työsopimussuhteeseen talousarviossa varattujen määrärahojen puitteissa (koska eläinlääkäri po. vapaapäivillä ollessaan on virantoimituksessa, hänelle ei voida vapaapäivien ajaksi ottaa varsinaista viransijaista). Ks. kuntalain 44 §:n 2 momentti virkasuhteeseen ottamisesta ilman perustettua virkaa. (Kuntatyönantajat 2013.)

Käytännössä naapurikunnan täystyöllistetty sekapraktikko hoitaa vapaapäivät ja sairastumiset. Tilanteeseen on syntymässä ratkaisu yhteisvastaanotoista, jolloin viranhaltijoiden osaamisalueet pääsevät oikeuksiin ja tulevat tehokkaasti käytettyä. Yhteisvastaanotoilla myös mentorointi onnistuu; nuori eläinlääkäri voi saada päivittäistä kollegiaalista tukea vanhemmalta viranhaltijalta. Uuden eläinlääkintähuoltolain (765/2009) myötä tämä asia tulee hoidetuksi, ja antaa praktikkoeläinlääkäreille näiltä puuttuneen työyhteisön tuen. (Sario 2010, 11.)

6.1 Päivystys

Päivystys tarkoittaa sitä, että työssä ollaan normaalin työajan ulkopuolella, sillä kunnan tai kuntayhtymän velvollisuus on järjestää alueellaan ympärivuorokautinen akuuttien sairaustapausten hoito tuotanto- ja harraste-eläimille. Kolmasosa eläinlääkäreistä tekee kliinistä päivystystä. Virkasuhteessa olevalla tuotantoeläinlääkärillä on päivys-

tysvelvollisuus tavallisimmin joka neljäs viikonloppu, sekä yksi arkiyöpäivystys viikossa. Päivystysvelvollisuus vaihtelee alueen praktiikkojen miehitysten mukaan. Päivystys voi olla joko etupäivystystä, jolloin lääkäri työskentelee päivystysajan tarvittaessa, tai takapäivystystä, jolloin päivystäjä voi joutua konkreettiseen toimintaan kollegan kutsusta. Päivystysvuoro voi langeta joka toinen arki-ilta ja viikonloput joka toisesta seitsemänteen viikonloppuun. Tavallisin päivystysaika on 100 tuntia kuukaudessa ja pahimmillaan jopa 300 tuntia kuukaudessa. (Reijula ym. 2005, 11,17.)

6.2 Eläinlääkäriliiton jäsenkysely työoloista ja palkkauksesta

Suomen Eläinlääkäriliitto teki vuonna 2011 jäsentensä keskuudessa kyselyn eläinlääkäreiden työoloista. Kysely lähetettiin 338 eläinlääkärille, ja vastauksia saatiin 180. Suomessa toimivista laillistetuista eläinlääkäreistä Eläinlääkäriliittoon kuuluu 90 prosenttia. He jakautuvat yhteiskunnan eri sektoreille seuraavasti:

- Yrittäjät, ammatinharjoittajat ja palkansaajat 34 %
- Kunnat ja kuntayhtymät 26 % Virka- tai vanhempainvapaa, sijaiset, Pohjoismaissa työskentelevät, muut 22 %
- Valtio tai EU virka 18 %

Kunnan vastaanottoja päivystysaluetta kohden on kolmesta neljään ja noin puolet vastaajista toimi kahdesta kolmeen eläinlääkärin yhteisvastaanotolla. Päivystys hoidettiin usein neljän eläinlääkärin kesken, mutta myös yhden tai kahden henkilön päivystysrinkejä löytyi. Kaksi kolmesta vastaajasta sai päivystyskorvauksen alkamisajankohdasta lukien. Ylimääräisen päivystysvuoron sattuessa, 35 prosenttia vastanneista sai rahallisen korvauksen. Viikonloppupäivystyksen jälkeen 88 prosenttia vastanneista sai kaksi vapaapäivää. Arkiyöpäivystyksestä 73 prosenttia sai yhden vapaapäivän ja neljä prosenttia sai kaksi vapaapäivää. Vastaajista 25 prosenttia sai neljästä arkiyö päivystyksestä yhden vapaapäivän, 17 prosenttia sai kahdesta arkiyö päivystyksestä, ja neljä prosenttia kolmesta arkiyöpäivystyksestä yhden vapaapäivän. Monet mainitsivat päivystyskorvauksen liian alhaiseksi. (Jokela & Järvinen, 2011, 386-387.)

Kyselyyn vastanneiden eläinlääkäreiden vuosipalkkahaitari oli 20 000 eurosta yli 80 000 euroon. Kunnaneläinlääkärit tekevät ansioidensa eteen lujasti töitä. Keskimääräinen työaika on 170 -200 tuntia ja kokonaistyösidonnaisuus 240 -260 tuntia kuukaudessa. TES:n mukainen tavanomainen työaika on 160 tuntia kuukaudessa. Kaikista palkansaajaeläinlääkäreistä satunnaisesti ylitöitä teki 82 prosenttia, ja kaikista vastaajista säännöllisesti ylitöitä teki 35 prosenttia. Vastanneista yli 50 prosenttia kertoi, ettei ylitöitä korvata lainkaan. Tilanne on selvä työaikalain rikkominen; lain mukaan ylityöt kuuluu korvata. (Jokela & Järvinen, 2011, 387, 389.)

6.3 Eläinlääkäreiden palkka muodostuu eri lähteistä

Kunnaneläinlääkäreiden palkan muodostuminen on erilainen, kuin tavallisen palkansaajan. Se johtuu siitä, että eläinlääkäri on osin kunnan palkkalistoilla ja osin yksityisyrityksessä. Kunnan tuotantoeläinlääkäri saa kunnasta peruspalkan, joka on suunniteltu 2 000 euroa. Kunnantyöntekijät KT:n soveltamisohjeen mukaan palkkaan vaikuttavat esimerkiksi kunnan väestöpohja ja elinkeinorakenne, sekä ympäristönsuojelun tehtävien määrä ja laatu. Myös mahdollinen erityispätevyys vaikuttaa palkkaan positiivisesti. Seuraavat summat on otettu kunnaneläinlääkäreiden voimassaolevasta 1.2.2012 päivitetystä virkaehtosopimuksesta. Kokopäivätoiminen hygieenikko tai terveysvalvonnanjohtaja erikoiseläinlääkäri tutkinnolla saavat palkkaa 4 267 euroa. Samassa virassa laillistettu eläinlääkäri saa yhden palkkaluokan, 142 euroa vähemmän. Mikäli tehtävänkuvaa muodostuu sekä hygieenikon tai terveysvalvonnanjohtajan että praktikon toimista, lasketaan palkka prosentuaalisesti tehtäviin käytetyn ajan kertoimilla. Kyseessä on siis peruspalkka, johon tulevat mahdolliset tulospalkkiot ja henkilökohtaiset lisät. (Kuntatyönantajat 2013.)

Paikallisesti on sovittu, mitkä eläinlääkäriin tehtävät kuuluvat kunnan maksamaan peruspalkkaan. Osan tuloistaan eläinlääkäri saa asiakastiloilta perimistään toimenpite-, tarkastus-, tutkimus- tai muista palkkioista. Eläinlääkäriin perimän palkkion suuruuteen vaikuttavat tehtävän vaikeusaste ja käytetty työaika. Maksu ei saa kuitenkaan olla suurempi, kuin virkaehtosopimuksen liitteessä 3 säädetyt enimmäistaksat. Lisäksi eläinlääkäri laskuttaa asiakkailta puhelimitse määrättyjä resepteistä, kirjoitetuista todistuksista ja matkakustannuksista KVTES:n liitteen 16 mukaan. (Kuntatyönantajat 2013.) Hoidettujen työnantajan edellyttämien työtehtävien ohella, kunnan tuotantoeläinlääkäri voi halunsa ja jaksamisensa mukaan hoitaa yksityispraktiikkaa kunnan tiloissa. (Tenhunen 2013.)

Päivystyskorvaukset maksetaan eläinlääkäreille rahana, virkaehtosopimuksen mukaan jokaiselta päivystystunnilta. Viikonloppupäivystys on alkaen perjantaista klo 17.00, päättyen maanantai-aamuun klo 08:00, koskien joulu- ja juhannusaattoja, sekä muita arkipäiviä. Tältä ajalta maksetaan päivystyskorvaus korottamattomasta tuntipalkasta 31 prosentin mukaan. Muuna aikana niin kutsutuissa arkipäivystyksissä korvaus on edellä mainitulla ehdoilla laskettuna 18 prosenttia korottamattomasta tuntipalkasta. (Kuntatyönantajat 2013, liite 5).

7 TUOTANTOELÄINLÄÄKÄREIDEN TYÖSSÄJAKSAMINEN

7.1 Työssä viihtyminen ja työhyvinvointi

Työikäisen väestön osuus tulee suurten ikäluokkien eläköitymisen seurauksena vähemmän ennusteen mukaan noin 20 000 työntekijällä vuodessa. Se tulee vaikuttamaan työmarkkinoiden toimintaan ratkaisevasti ja paineet työuran pidentymiseen sekä eläkeiän nostamiseen ovat suuret. Vaikka kansanterveys on jatkuvasti parantunut, on suurin eläkkeelle siirtymisen syy työkyvyttömyys. (Ojala & Ahonen 2003, 10-2). Työn kokeminen mielekkääksi lisää työssävihtymistä ja voi näin lisätä halukkuutta pidempiin työuriin. Työyhteisöissä toimii ihmisiä, jotka nauttivat yhdessä tekemisestä ja ovat avuliaita. He saavat voimansa yhteisöllisestä tasavertaisuudesta ja rakentavat työhyvinvointinsa sille. Joku toinen voi saada motivaation vapaasta ja luovasta, toinen itsenäisestä ja haasteellisesta työstä. (Innanen 2006, 23.) Työtyytyväisyys ja työsitoutuneisuus ovat merkkejä siitä, että parhaimmillaan työ edesauttaa sekä fyysisistä, että psyykkistä hyvinvointia (Vesterinen 2006, 9).

Työelämän kehittämistä on harjoitettu 1990-luvulta saakka. Työhyvinvointi on olennainen osa työssä viihtymistä. Työhyvinvointia kuvaa osuvasti erään vuonna 2005 aihetta käsittelevään tutkimukseen haastateltu 36-vuotias mieshenkilö:

Työhyvinvoinnilla tarkoitan realistisia mahdollisuuksia suoriutua annetuista tehtävistä ilman, että stressi on jatkuvaa ja johtaa esimerkiksi perhe-elämän kärsimiseen. Työtehtävät vastaavat suurimmaksi osaksi koulutusta/ pätevyyttä ja niistä saa asianmukaisen korvauksen. (Vesterinen 2006, 34).

Työhyvinvoinnin perustaksi voi nimetä hyvän fyysisen kunnon ja terveydentilan (Ojala & Ahonen 2003, 20). Yhteiskunta ja työelämä muuttuvat, eivätkä nuorena opitut tavat ja asenteet toimi nyky-yhteiskunnassa. Kuitenkin työ on tärkeä osa identiteettiä ja luo pohjan voimavaroille. Työntekijä odottaa organisaation toimivan oikeudenmukaisesti, antavan vaikuttamismahdollisuuksia ja palkitsevan hyvin tehdystä työstä. Samalla odotetaan samansuuntaista arvomaailmapohjaa sekä yhteisöllisyyttä. (Innanen 2006, 24, 29.) Perehdyttäminen on tärkeä käytäntö palkattaessa uusia työntekijöitä. Työhön perehdyttämisen idea on, että uusi työntekijä löytää nopeammin oman ammatti-identiteetin, oppii tuntemaan rajansa ja vahvuutensa, sekä itsenäistyy nopeammin. Käytäntö parantaa työyhteisön toimintaa, sekä työn laatua. (Räsänen 2006, 166, 168.)

7.2 Työssä jaksaminen

Työssä jaksamisen elementit ovat hyvin pitkälle samat kuin työhyvinvoinnin. Työn ja levon oikea suhde, niin, että on aikaa palautumiselle, perhe-elämälle ja harrastuksille, auttaa jaksamaan arjessa. Ihmisellä on perustarve tuntee turvallisuutta ja halu hallita asioita ennustettavuudella. Myös yksilön mahdollisuus ja halu toteuttaa riippuvuuden ja itsenäisyyden tarpeita on vahva. Työssä jaksaminen vaarantuu, jos henkilö ylikuormittuu, työn määrä on ylimitoitettu käytössä olevaan aikaan ja resursseihin nähden. Työtehtäviä voi olla liikaa, ja ne ovat liian vaativia henkilön työkykyyn tai ammattitaitoon suhteutettuna. (Paavilainen 2005, 28,30.)

Akava teetätti jäsenistölleen vuonna 2004 työmarkkinatutkimuksen, jossa kävi ilmi, että yli 50-vuotiaiden Akavalaisten työssä jaksamiseen vaikutti kaikkein eniten nykyisen työmäärän kohtuullistaminen, sekä johtamisen ja esimiestyön kehittäminen. Akavalaiset työntekijät uskovat haluavansa jatkaa työuraansa, mikäli johtamista parannetaan ja henkilöstöresurssit mitoitetaan oikein. Myös paikallisten työolojen kehittäminen jatkaa työntekijöiden työuria. (Knuutila, 2005.) Työntekijää voidaan pitää ikääntyvänä, kun hän on täyttänyt 45 vuotta ja ikääntyneenä hänen täytettyään 55 vuotta (Oravainen 2004).

Vaikutusmahdollisuudet omien työtehtävien järjestämiseen auttavat jaksamaan tiukassakin työtilanteessa. Jos henkilö voi itse suunnitella mielestään hyvän järjestyksen saamilleen tehtäville, ja hän onnistuu helpottamaan työn sujuvuutta, se on hyvin palkitsevaa. Tässä asiassa johtajalla ja johtamisella on ratkaiseva asema: huomaako hän alaisensa ponnistelut ja palkitsee niiden onnistumisesta? (Paavilainen 2005, 30.) Tutkittaessa työajanhallinnan ja hyvinvoinnin yhteyttä, havaittiin merkittävä yhteys; keskiarvon alittavilla työajansääteilymahdollisuuksilla henkilön terveys heikkeni ja psyykinen rasitus lisääntyi selvästi. Näin tapahtui vain naisilla, miehillä vastaavaa yhteyttä ei havaittu. Korrelaatio tarkastettiin usealla eri menetelmällä paikkansapitävyyden varmistamiseksi. Työ ei selittänyt tilannetta, vaan työ- ja vapaa-ajan yhteensovittaminen antoi ratkaisun. Naisten rooli perheen, läheisten ja kodin vastuukantajana vaikutti tulokseen. Joustamaton työaika aiheuttaa kiirettä ja stressiä. Tähän hallintaulottuvuuteen tulee kiinnittää huomiota, sillä kuntatyöntekijöistä noin 75 prosenttia on naisia. (Vahtera, Kivimäki, Ala-Mursula & Pentti 2002, 29–35.)

Sosiaalinen tuki on tärkeä kokonaisvaltaisen jaksamisen kannalta. Sosiaalisesti tueksi mielletään työyhteisön ongelmaton toiminta. Jaksamista tukee yhteenkuuluvuuden tunne ja toimivat ihmissuhteet työpaikalla. Työkavereiden välisessä kanssakäy-

misessä voi saada henkistä, tiedollista ja aineellista tukea. Palaute hyvin menneestä projektista työkaverin suusta kuultuna on palkitsevaa. Eniten sairauspoissaolojen vähenemiseen vaikutti esimieheltä saatu tuki. (Vahtera ym. 2002, 48–49; Paavilainen 2005, 31.) Huumorintaju ja nauraminen ovat hyviä jaksamisen apukeinoja. Niillä on taipumus saada kielteiset tunteet katoamaan, ja ne helpottavat hektisessä tilanteessa. Elinikään ja hyvinvointiin voi auttaa myönteinen asennoituminen elämään. Liikunnan vaikutusta fyysisen kunnon ja työssä jaksamisen yhteydessä ei voi liikaa korostaa. Liikunnan aloittamisen jälkeen ennen fysiologisia vaikutuksia, alkavat psykologiset vaikutukset, ja ne ovat pelkästään positiivisia. Liikuntaa kannattaa harrastaa omaehtoisesti ja monipuolisesti, jolloin oma juttu löytyy useiden lajien joukosta. Siitä ei saa tulla ”pakkopullaa”, vaan siihen täytyy suhtautua myönteisin odotuksin ja panostaa sopivasti, niin että mielekkyys säilyy. (Ojanen 2011, 124–126, 153–156.)

7.3 Työuupumus

Kannattavuuden ja tuottavuuden tavoittelu on muuttanut työnkuvaa 1990-luvulta saakka. Samalla kun yritykset vähentävät henkilöstöä, tuotantoa pyritään lisäämään pienemmällä työntekijämäärällä. Suuntaus on globaali, ei vain Suomen ongelma. Tulosvastuullisuus on päivän sana. Stressinsietokyky on hyvin yksilöllinen, ja peilaa henkilöhistoriaan, arvomaailmaan ja elämäntilanteeseen. Stressi pysyvänä olotilana sekä pitkään jatkunut työn ja levon epäsuhta voi johtaa työuupumiseen (burnout). Kysymyksessä on vakava krooninen häiriötila. Työuupumus kehittyy tilanteessa, jossa henkilö kokee työn ja työnantajan vaatimukset kohtuuttomiksi ja ylivoimaisiksi. Esimiehen heikko johtamistyö voi tutkimusten mukaan olla suuri syy huonoon työilmapiiriin, lisäten yleisesti työuupumusta. (Karppanen 2006, 161.) Tyypillistä on, että ponnisteluistaan huolimatta henkilö ei saavuta annettuja tavoitteita, jolloin vakava väsymys ja kyynisyys valtaavat mielen. Ammatillinen itsetunto heikkenee ja sosiaalisia kontakteja aletaan karttaa. Yleinen terveydentila heikkenee, unihäiriöt ja alkoholi-ongelmat ovat yleisiä. (Kalimo & Toppinen 1997, 8-10.)

Työuupumusta havaitaan useimmiten naisilla kuin miehillä. Tähän on haettu selitystä erilaisten töiden segmentoitumisella sukupuolten välillä. Kuitenkin esimerkiksi terveyskeskuslääkäreistä naiset sairastuvat burnoutiin miehiä useammin. Henkilön peruskoulutuksella ei selitetä sairastumista. Sen sijaan ammateista maa- ja metsätalous, sekä julkishallinnon aloilla ammatillisen itsetunnon heikkeneminen ja kyynistyneisyys on yleistä. Samoin henkilöstön vähennyksen läpikäyneillä työpaikoilla, ja yli 50 tuntia viikossa työskentelevillä burnout on yleisempää kuin muilla. (Kalimo & Toppinen 1997, 44–45.)

7.4 Työterveyshuolto

Työterveyshuoltolaki (1383/2001) säättää työnantajan velvollisuudesta järjestää työntekijöille työterveyshuolto. Laki antaa ohjeet työterveyshuollon toteutuksesta ja sisällöstä. Sen tarkoitus on työterveyshuollon, työntekijän ja työnantajan yhteistyönä edistää:

- ”1) työhön liittyvien sairauksien ja tapaturmien ehkäisyä*
- 2) työn ja työympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta*
- 3) työntekijöiden terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä työuran erivaiheissa; sekä*
- 4) työyhteisön toimintaa” (Finlex 2013.)*

Eläinlääkäreiden työterveyshuolto järjestetään Hyvän työterveyshuolto- käytännön mukaan, huomioiden ammatin työnkuvasta ja eläinlääkäreiden terveydestä saadut taustatiedot. Työterveyshuolto laatii toimintasuunnitelman, johon kuuluvat työpaikkakäynnit ja – selvitykset. Selvityksen tekijän kannattaa suunnitella selvityksen toteuttaminen yhdessä eläinlääkärin kanssa, jolloin terveyden kannalta oleelliset osat alueet tunnistetaan. Selvityksen tekijän tulisi seurata eläinlääkärin työskentelyä vähintään kaksi päivää, sillä työtehtävät ja terveyshaitat vaihtelevat paljon. Kartoitukseen tulisi ottaa mukaan seuraavat elementit: Vaarallisten aineiden käsittely, sekä fysiologiset että biologiset altistavat tekijät. Tärkeitä tekijöitä ovat myös työssä esiintyvä fyysinen ja psyykinen kuormitus sekä uhkaavat tapaturma- ja väkivalta tilanteet. Lisäksi kartoitetaan työjärjestelyt ja työyhteisön toimivuus, sekä mahdolliset muut tekijät, esimerkiksi raskaus. (Reijula ym. 2005 45 – 46.)

Kaikille sopimuksen piiriin kuuluville eläinlääkäreille kuuluvat yleiset terveystarkastukset. Uudessa työpaikassa aloittavalle praktikolle tulee tehdä mahdollisimman pian työhöntulotarkastus. Tiedossa olevien työtehtävien ja perusteellisen terveystarkastuksen faktoilla arvioidaan terveydelle haitalliset altistumiset, työhön sopivuus, sekä mahdolliset rajoitukset. Eläinlääkärin työ on fyysisesti raskasta, joten kliinisessä tutkimuksessa kiinnitetään erityistä huomiota tuki- ja liikuntaelinten kuntoon. Samoin kartoitetaan elämäntapoihin ja päivystystyötä tekeville riittävään unen saantiin ja lepoon liittyvät käytännöt. Tulotarkastuksessa praktikot motivoidaan käyttämään aktiivisesti terveydenhuollon ohjaus- ja neuvontapalveluja. Jos työtehtävissä käytetään anestesiakaasuja, röntgeniä, tai muita vaarallisia aineita, tulee määräaikaistarkastus tehdä kolmen vuoden välein. Työterveyshuollon sopimuksessa voi olla oikeus sairausvastaanottoon, jolloin praktikko voi käyttää työterveysaseman palveluja myös akuuteissa sairastapauksissa. (Reijula ym. 2005 48 – 51.)

Eläimistä ihmiseen tarttuvat taudit, eli zoonoosit, ovat myös riskitekijä praktikoille, sillä ne voivat tarttua myös oireettomasta kantajasta. Eläinlääkärit avaavat raatoja ja joutuvat käsittelemään sairastuneitten eläinten ruumiin eritteitä operoidessaan potilaita, jolloin, varsinkin kenttäolosuhteissa, tartuntavaara on olemassa. Kuitenkin tartunnoista vain murto-osa tulee työperäisistä tilanteista, yleensä sairastuminen tapahtuu saastuneesta ruuasta tai juomavedestä, osa punkkien ja hyttysten välityksellä. Asialliset suojavälineet ja hyvä käsihygienia kontaktin jälkeen on paras suoja zoonooseja vastaan.

”Suomessa todennäköisempiä eläimistä ihmisiin tarttuvia sairauksia ovat salmonelloosi, toksoplasmoosi, sieni-infektiot, listerioosi ja rabies.”
(Reijula ym. 2005 53, 57.)

Maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosasto (MMMELO), käyttää ylintä määräämisvaltaa tarttuvien tautien ehkäisyssä ja torjunnassa. Evira valvoo ja ohjaa viranomaisena lain toimintaa ja noudattamista, ja aluehallintoviranomaiset omilla alueillaan. Helposti leviävien eläintautien torjuntaa varten Suomessa on 80 valmiuseläinlääkärinä ympäri maata. Kriisin tullessa he ottavat toimivallan omalla alueellaan. (Evira 2013.)

8 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

8.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa tuotantoeläinlääkäreiden työhyvinvointia ja työolosuhteita Pohjois-Savossa. Alueella on ajoittain ollut puutetta eläinlääkäreistä ja praktikot ovat joutuneet lujille työskennellessään liian vähällä miehityksellä ja palautumisajalla. Päivystysalueiden käytännöt ovat osin erilaiset ja myös henkilösuhteet vaikuttavat työn mielekkyyteen. Tutkimuksessa haetaan vastausta kysymykseen, kuinka tuotantoeläinlääkärit kokevat työnsä Pohjois-Savon alueella. Teemahaastattelun avulla haetaan vastauksia myös työnorganisoinnin, esimiestyön ja työterveyshuollon toimimiseen.

8.2 Tutkimus- ja työmenetelmät

Mikäli tutkimukselle halutaan tutkimuksen status, sitä ei voida julkaista ilman teoriaosiota. Tutkimuksen aluksi aiheen avainsanojen käsitteet kirjoitetaan auki. Tämä osio on nimitetty teoriaosaksi, eli viitekehyykseksi. Teoria avaa tutkittavan asian tutkimustyötä tekeväälle, jolloin hän osaa tehdä oikeita kysymyksiä haastateltaville. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 18–19.)

Tutkimustapoja ovat kvantitatiivinen, eli määrällinen, tai kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Kvantitatiiviseen tutkimukseen turvaudutaan, kun tutkimukseen odotetaan osallistuvan suuren vastaaja määrän. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa laaditaan kyselylomake, joka lähetetään joko paperi- tai sähköisenä versiona mahdollisuuksien mukaan koko kohderyhmälle. Kvalitatiivisessa, eli laadullisessa tutkimuksessa voidaan esimerkiksi haastattelulla todeta nykytilanne pienemmältä vastaajaryhmältä. (Heikkilä T. 2008.)

Tämän opinnäytetyön toteutuksessa on päädytty kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään, tarkemmin sanoen kohdennettuun haastatteluun, eli teemahaastatteluun. Haastattelu voi olla avoin haastattelu, jolloin kysymyksiä ei ole valmiina ja ääripäässä strukturoitu haastattelu, jolloin haastateltava vastaa lomakkeelle esimerkiksi valintakysymyksiin. Teemahaastattelua kutsutaan myös nimellä puolistrukturoitu haastattelu, mikä tarkoittaa, että haastattelun aiheet ovat lomakkeella, mutta eteneminen tapahtuu tavallaan haastateltavan ehdoilla. Haastattelun edetessä tutkija voi tehdä tarkentavia kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.) Teemahaastattelun onnistumisen kannalta on tärkeää, että haastateltava on perillä tutkimusongelman nimeämistä

aiheesta ja haastattelija tiedostaa roolinsa tilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 2004, 95–98.) Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto kerätään joko osoitetulta ryhmältä, tai kyläntymisen periaatetta noudattaen. Teemahaastattelu aloitetaan ilman tietoa haastateltavien määrästä. Haastatteluja jatketaan, kunnes kerätty tieto alkaa toistaa itseään, jolloin on mielekästä olettaa, ettei tutkimuksen kannalta uutta tietoa ole enää odotettavissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 1997, 177.) Teemahaastatteluun aineistonkeruun menetelmänä päädyttiin myös kokemuksellisen realiteetin tukemana. Alueen eläinlääkäreille on lähetetty aiemmin suoritetun tutkimuksen apuna kysymyslomake, johon ei tullut yhtään vastausta, joten henkilökohtainen kontakti on välttämätön. (Paldanius 2012.)

Tutkimuksen yhteydessä reliabiliteetti-termillä tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta. Mikäli tutkimus toistettaisiin, vaikka eri henkilön toimesta, tai samalle henkilölle tehtäisiin sama tutkimus uudelleen, tulos olisi molemmilla kerroilla sama. (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Laadullisen tutkimuksen ohessa käsite on saanut useita hiukan erilaisia tulkintoja. Näin siksi, että tiedonhankkimistilanteessa, -tekniikassa ja henkilökysymyksissä voi olla eroa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 134–135.) Haastattelut on tehty kaikille tutkimuksessa haastatelluille samoilla kysymyksillä, haastateltavia johdattelematta ja kiirehtimättä, joten tutkimusta voidaan tältä osin pitää luotettavana.

Validius on termi, jolla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä. Kysymysten muotoilussa on oltava tarkkana, että haastateltavat ymmärtävät kysymykset samalla tavoin, ja vastaavat siihen kysymykseen, minkä tutkija haluaa saada selville. (Hirsjärvi ym. 2007, 226.) Teemahaastattelussa on mahdollisuus tehdä ohjaavia ja tarkentavia kysymyksiä, joten väärinymmärryksen voi hienotunteisesti oikaista. Tutkija sisäisti roolinsa olla taustalla, antaen ainoastaan aiheet haastateltavien puheenvuoroihin, ja onnistui siinä mielestään kohtuullisesti. Vain muutama tarkastuskysymys jäi tekemättä.

Laadullisen tutkimuksen tekijä ei voi sekoittaa omaa arvomaailmaansa eikä uskomuksiaan tutkimuksen kohteeseen. Hänen on oltava objektiivinen, eikä hän silloin voi olla asenteellinen. Tutkijan tulee hakea hyvää vuorovaikutusta kohteensa kanssa. Silloin hänellä on hyvä mahdollisuus ymmärtää haastateltavan viestintää ja näkökantoja. (Metsämuuronen 2002.) Tutkija yritti muistaa tämän ohjeen ja välttää tekemästä johdattelevia kysymyksiä.

Tutkimus täyttää eettisyyden säännöt, sillä tutkimusaineistoa ja tuloksia ei ole muunneltu eikä vääristelty. Haastateltavat ovat osallistuneet haastatteluun vapaasta tah-

dostaan ja he ovat säilyttäneet koko prosessin ajan, ja sen jälkeen, anonyymiutensa. Tutkija on käsitellyt keräämäänsä aineistoa suurella arvonannolla, eikä suostuisi julkaisemaan, väärentämään tai väärin ymmärtämään saamiaan vastauksia.

8.3 Tutkimuksen kulku

Taustojen kirjoittamisen ohessa aloin suunnitella haastatteluteemoja. Huomasin, että teemojen löytäminen oli helppoa. Sitä vastoin kysymysten muotoilu aiheutti päänvaivaa. Kysymykset ottivat liian herkästi johdattelevan muodon. Pääsin asiassa eteenpäin ohjaajien neuvoja noudattaen. Minun oli jostakin syystä todella vaikea hahmottaa, mitä olin tekemässä. Tutkimusongelma ei auennut ja henkinen porras sen ylittämiseen oli korkea. Lopulta otin kynän käteeni ja piirsin paperille yksinkertaisen kaaviokuvan, kirjoittaen keskelle keskeisen kysymyksen ja ympärille alkoivat hahmottua asiat, jotka vaikuttavat työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen. Sain apua haastattelukysymysten suunnitteluun sekä ohjaajiltani sekä toimeksiantajan edustajalta.

Sain lainaan Savonian Iisalmen kampukselta upouuden haastattelujen äänityslaitteen eli nauhurin. Oli ilo todeta, että opin sen käytön, vaikka käyttöohjeet olivat niukat. Harjoittelin haastattelemalla perheenjäseniä. Ensimmäisen koehaastattelun eläinlääkärille tein 22.8.2013. Se onnistui olosuhteisiin nähden hyvin, osoittaen koko joukon virheitä kysymysten muotoilussa ja myös aiheissa. Seuraavaksi otin yhteyttä Rautalammin praktikkoon, ELT Tanja Lehtolaiseen. Sovimme ajan, ja kävimme hänen kanssaan läpi kysymysten aiheet ja asetelut. Sain häneltä faktatietoa myös käytännön praktiikasta ja työskentelytavoista.

Saadessani kysymykset muotoiltua, lähetin ne ohjaajien ja toimeksiantajan kommentoitavaksi, ja sainkin runsaasti korjausehdotuksia, jotka toteutin. Oli valmis aloittamaan tiedonkeruun. Tulostin läänineläinlääkäri Paula Hyvöseltä sähköpostissa saamani listauksen Pohjois-Savon alueen eläinlääkäreistä, ja sovin puhelimella soittaen haastatteluajoja eläinlääkäreiden kanssa. Olin saanut ohjeen yrittää saada haastateltavaksi vähintään kaksi eläinlääkäriä samalta päivystysalueelta mahdollisimman kattavan tiedon hankkimiseksi. Tämän vuoksi otin yhteyttä myös praktikoiden esimiehiin varmistaen, että ymmärsin päivystysalueet oikein. Onnistuin tässä melko hyvin. Ainoastaan yhdeltä päivystysalueelta sain vain yhden praktikon. Haastattelupyynnöihini praktikot suhtautuivat positiivisesti ja kolmea praktikkoa lukuun ottamatta pyydettyt järjestivät ajan haastatteluun. Yritin saada useampia haastateltavia samalle päivälle, pitääkseni matkakustannukset ja aikataulun kurissa. Ainoastaan yhden keran haastattelu peruuntui sairaustapauksen johdosta, mutta tämänkin praktikon pää-

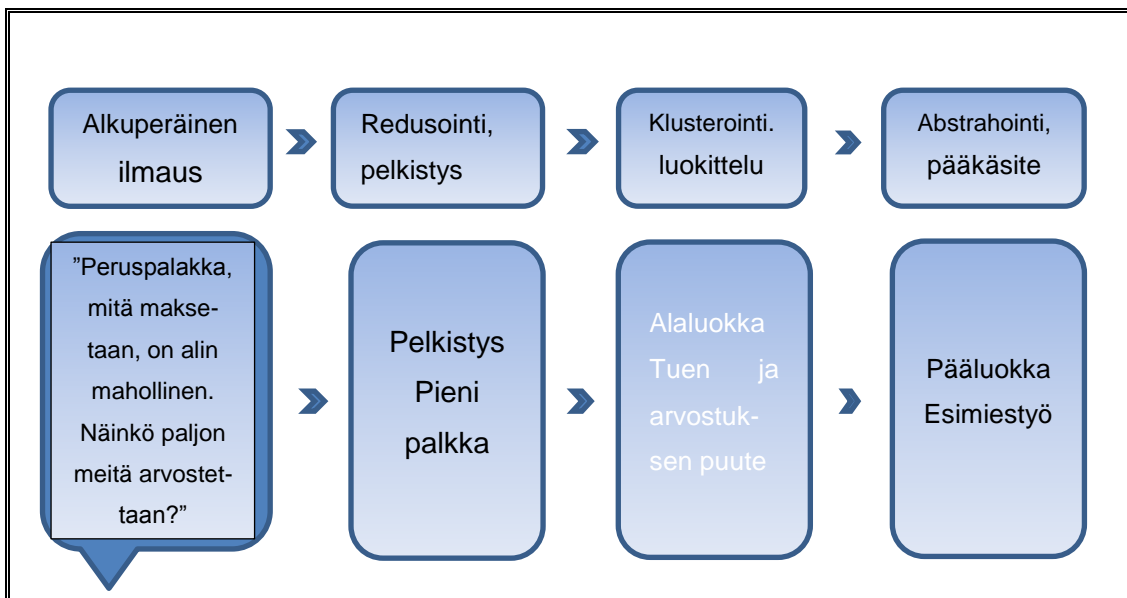
sin haastatteleman myöhemmin. Toisessa tilanteessa olin sopinut yhden henkilön haastattelun ja sainkin mahdollisuuden haastatella kahta praktikkoa yhtä aikaa. Suoritin teemahaastattelut ajalla 22.8.2013 – 19.9.2013. Haastattelut tallensin nauhurilla, lukuun ottamatta yhtä haastattelua, jonka nauhoitin Nokian E72 kommunikaattorilla. Tarkoituksena oli purkaa haastattelut äänityslaitteelta päivittäin, mutta se jäi suunniteltuasteelle. Varsinkin alussa haastattelun purkaminen vei todella paljon aikaa. Ensimmäistä 45 minuutin haastattelua litteroin kuusi ja puoli tuntia. Yllätyin huomattuani, miten haastateltavan artikulointi vaikutti purkamiseen. Toinen haastateltava puhui rauhallisesti ja asiaa, toinen puhui nopeasti, käytti toistoa sekä runsaasti sidesanoja. Pidin kiinni tavastani ottaa iltaisin varmuuskopiot päivällä tekemistäni haastatteluista, eli tallensin äänityksen sekä tietokoneelleni, että muistitikulle.

Haastatteluista kertyi yhteensä 9 h 4 minuuttia ja 44 sekuntia. Se on keskimäärin 34 minuuttia yhtä haastattelua kohden. Wordin ilmoituksen mukaan litteroinnista tuli sanoja yhteensä 53 017 kappaletta. Aineisto oli varsin runsas. Pyysin Savonia ammattikorkeakoulun lehtori Petri Kainulaiselta luvan käyttää tekstin stilisointiin tekstinkäsittelyohjelma Wordin etsi/korvaa toimintoa, jonka avulla sain karsittua koko aineistosta 4 542 sidesanaa. Yksittäisestä haastattelusta löytyi jopa 254 kappaletta ”niinku” sanoja. Litterointiin ja Wordin avulla stilisointiin kului aikaa yhteensä 80 tuntia, eli noin 5 tuntia haastattelua kohden. Käsittelin litteroidun aineiston korostamalla omat kysymykseni, jolloin tekstistä tuli helpompi lukea, ja tulostin haastattelut, yhteensä 154 sivua tekstiä normaalilla fontilla. Sen jälkeen viivasin alle kolmella erivärisellä tussilla vastausten merkityksellisiä ajatuskokonaisuuksia. Positiivisissa kommentteissa käytin keltaista, ja kriittisissä kommentteissa punaista korostusväriä. Erityisen hyvät kommentit ja kaikki ääneen lausutut parannus ja kehitysehdotukset korostin vihreällä värillä. Näin käsittelystä aineistosta kokosin tutkimuksen kirjoitetun tulososion. Tarkistin vastaukset kysymykseen jokaisesta 16 monistenipusta ja tein yhteenvedon tekstiin.

Seuraavaksi kokosin kommentit pelkistettynä ranskalaisin viivoin merkittynä A4-kokoiselle paperille Word-tekstinkäsittelyohjelmalla. Siirsin pelkistykset tarralapuille ja kehittelin loogista karttaa syistä ja merkityksistä. Valitsin yksiköksi ajatuskokonaisuuden, negatiiviset ja positiiviset puolet. Tämä vaihe kesti kauan. Sain omasta mielestäni lopputulokseksi vaikeasti tulkittavan A4-arkin, ja se on minun päätelmäni aineiston sisällöstä. Kaikki asiat kulminoituvat esimiestyön kautta praktikoiden työhyvinvointiin.

8.4 Sisällönanalyysi

”Sisällönanalyysilla tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti” (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107.) Sisällönanalyysi on usein käytetty analysointimuoto kvalitatiivisen tutkimuksen yhteydessä. Se etenee pitkälle samalla kaavalla, kuin yleiset analyysimallit. Sisällönanalyysissä tuloksia lasketaan, teemat erotellaan ja asiayhteyksien vaikutusta toisiinsa tutkitaan. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 153.) Kun tutkimusaineisto on kokonaan kasassa, ja litterointi, eli testiksi kirjoittaminen, on tehty, päättään, mikä on kiinnostavin kysymys, joka aineistosta halutaan esiin. Valitaan yksiköksi joka ajatus, lause, tai sana. Aineisto käydään läpi, merkiten selvästi kiinnostuksen kohteet tekstistä. Sen jälkeen ne kerätään erikseen, luokitellaan, tyypitetään tai yhdistellään teemoittain. Sen jälkeen pohditaan merkitsevyyksiä ja aletaan kirjoittaa yhteenvetoa ja valmistella tuloksia ymmärrettävään ja luettavaan muotoon. Mahdollinen aikaisempi tieto ja havainnot eivät saa vaikuttaa aineiston teoreettiseen kokonaisuuteen, ainoastaan tämän nimenomaisen tutkimuksen aineisto otetaan huomioon. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94, 97.) Sisällönanalyysi liitteessä 3, ja esimerkki pelkistyksestä kuviossa 2.

KUVIO 2. Aineiston pelkistuksen ja luokittelun malliesimerkki.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

9.1 Taustat

Haastattelukysymyksiin vastasi 16 eläinlääkärinä, joista 14 oli naisia ja 2 miehiä. Tutkimukseen haluttiin saada mukaan mahdollisimman monta kokopäivätoimista viranhaltijaa ja siinä onnistuttiin. Joukossa oli kaksi sijaisuutta tekevää, ja yksi lyhennettyä työviikkoa tekevää praktikkoa. Kyselyyn vastanneiden iän keskiarvo oli 43,75 vuotta ja mediaaniarvo 42,5 vuotta, vaihdellen nuorimman 25 vuoden ja kokoneimman 63 vuoden välillä. Kaksi vastaajaa oli perheetöntä, kolmella ei ollut lapsia, kahdella oli aikuiset lapset ja yhdeksällä oli lapsia, joiden iät vaihtelivat kahdesta vuodesta 16 vuoteen.

Kysyttäessä koulutus pohjaa, 12 eläinlääkärinä oli lähtenyt opiskelemaan suoraan eläinlääkärinä. Kahdella vastaajalla oli eläinlääkärin koulutusta ennen suoritettuna karjan- tai hevoshoitajan tutkinto. Kahdella muulla vastaajalla oli yliopisto-opintojen alussa vaihto toisesta tiedekunnasta eläinlääketieteelliseen tiedekuntaan. Kahdella eläinlääkärillä oli eläinlääkärin puoliso. Perusteluina ammatinvalinnalle seitsemän vastaajaa ilmoitti valinnan olleen kutsumusammattin ja lapsuuden haaveen. ”*Ei ollut vaihtoehtoa – toiveammatti. Tätä olen aina halunnut tehdä työkseni.*” Neljä vastaajaa perusteli valintaansa eläinrakkaudella ja luonnosta kiinnostumisella. Neljällä vastaajalla oli tavoitteena itsenäinen, älyllinen ammatti, jossa voi tehdä myös käsillään ja kokea onnistumisen tunteita. Yksi vastaaja koki ammatin käytännönläheiseksi ja mielenkiintoiseksi.

9.2 Työhistoria

Työuran pituus vaihteli kunnioitettavasta 45 vuoden työurasta 9 kuukauden mittaiseen kokemukseen. Keskiarvoksi kaikilla 16 haastateltavalla tuli 16 vuotta eläinlääkärin ammatissa. Kysyttäessä, millaisissa työtehtävissä praktikot olivat työskennelleet, kävi ilmi, että yleensä vastavalmistuneet eläinlääkärit pääsevät helposti kunnaneläinlääkäreiden sijaisiksi harjoittelemaan eläinlääkärin ammattia. Sijaisuuksia voi olla useita, vaihtelevan pituisia ajanjaksoja eripuolilla Suomessa. Suurin osa tutkimuksen kohdehenkilöistä oli lähtenyt sekapraktikon tehtävään suoraan. Vuoden, parin mittaisia jaksoja oli muutamilla praktikoilla kliinisestä opetustyöstä tai luennoista yliopistolla. Tarkastuseläinlääkärin tehtävistä teurastamoilla tai Eviralla, ja tutkijan tehtävistä Maa- ja elintarviketalouden Tutkimuskeskukselta oli myös kokemusta. Pieneläinklinikka ja projekti- tai hanketoista oli myös pari kokemusta.

9.3 Työssäolo

Tuotantoeläinlääkäreiden työaika on suhteellinen käsite. He eivät ammattiryhmänä kuulu työaikalain piiriin. Heillä on kuitenkin virkaehtosopimuksessa määritelty viisipäiväisen työviikon periaate. Yhteistyöalueen tai lähikuntien praktikot muodostavat päivystysringin, jossa heidän esimiehensä suunnittelee työvuorolistat ja päivystysvuorot. Toivottavaa on, että ryhmään kuuluisi vähintään neljä praktikkoa, jolloin viikoittainen päivystysvelvoite ei nousisi liian suureksi. Seuraavassa lukuja, jotka listasin haastattelujen perusteella. Keskiarvoihin otin mukaan kaikki muut, paitsi lyhennettyä, nelipäiväistä työviikkoa tekevän praktikon ilmoittamat ajat.

- päivittäinen työaika vaihteli klo 7 aamulla klo 19 illalla, keskimäärin 9h 34 min
- viikkotyöaika vaihteli 35 tunnista 50 tuntiin, keskimäärin 46,5 tuntia
- työvarallaolo kuukaudessa 268 tunnista 333 tuntiin. Päivittäinen työaika saadaan, kun kuukausittainen työaika jaetaan arkipäivien määrällä: $268 / 22 = 12$ tuntia 11 minuuttia tai $333 / 22 = 15$ tuntia 8 minuuttia
- päivystyksen alkamisajankohta vaihteli klo15 – klo16 iltapäivällä ja päättymisajankohta klo 7 – klo 8 aamulla
- viikonloppupäivystys kesti 63 tunnista 65 tuntiin, keskimäärin 64 tuntia. Käytännössä yhtäjaksoinen työputki on 80 tuntia, sillä päivystyksen alkava ja loppuva päivä ovat molemmat täysiä työpäiviä.
- vastanneista kymmenellä oli yksi arkipäivystys viikossa ja yksi päivystysviikonloppu kuukaudessa, viidellä oli arkipäivystys joka viides arki-ilta ja kuudella päivystys joka viides viikonloppu. Yhdellä vastanneista oli arkipäivystys joka kolmas arki-ilta ja viikonloppupäivystys joka kolmas viikonloppu

Praktikot saavat viikonlopusta 2 arkivapaapäivää. Päivystysvapaista on tehty myös paikallisia sopimuksia. Neljä praktikkoa sai neljästä arkipäivystyksestä yhden vapaapäivän ja loput 12 saivat kahdesta arkipäivystyksestä yhden vapaapäivän. Ainoastaan yksi praktikko vastasi voivansa pitää kaikki päivystysvapaat. Kaksi vastasi pyrkivänsä pitämään päivystysvapaat, mutta ei täysin onnistunut. 11 vastasi, että päivystysvapaita voi pitää satunnaisesti lähinnä lomien yhteydessä. Kaksi ei vastannut kysymykseen. Päivystysvapaa on työehtosopimuksen mukaan pidettävä puolen vuoden sisällä sen saamisesta, tai se lakkaa olemasta. Halukkuutta päivystysvapaiden käyttämiseen oli kaikilla praktikoilla, mutta käytännössä se ei ole mahdollista. Päivystysvapaita ei voi pitää, jos potilashuolto vaarantuu tai niiden pitäminen lisää toisen prak-

tikon päivystysvastuuta. Lisäksi päivystysvapaille ei voi palkata sijaista. Päivystysvaapaan pitäminen järjestetään vastavuoroisuusperiaatteella. *”No se kaatuu sen toisen praktikon niskaan, omat ja toisen työt. Ja mikä vapaapäivä se on, jos vaan kiireelliset tehdään. Muut työt kasaantuu vaan.”* Eläinlääkärin täysimääräinen vuosilomaoikeus on 38 vuorokautta. Yhdellä praktikolla oli ainakin kolme kuukautta vuosilomaa pitämättä ja lähes kaikki päivystysvapaat tältä vuodelta päälle.

Kokemattomuuttaan tutkija pyysi haastateltavia kuvaamaan tyypillisen työpäivän. Kysymys herätti hilpeyttä, sillä *”Sellaista ei ole. Yllätysmomentti sisältyy jokaiseen työpäivään.”* Työpäivä alkaa puhelinvastaanotolla, eikä eläinlääkäriltä edellytetä, että hän tuolloin olisi työpisteessään, kun hän vain vastaa puhelimeen. Aamulla kello 8 puhelimen avaa 11 praktikkoa ja aamulla kello 7 avaa puhelimen viisi praktikkoa. Mikäli tulee kiireellisiä potilaita, ne käydään hoitamassa ensin. Aamupäivällä asiakkaita palvellaan puhelimitse, toimitetaan reseptejä, jaetaan lääkkeitä, tarkistetaan ja tulkitaan näyteviljelmiä. Jos kyseessä on useamman praktikon toimipiste, työnjako helpottuu; toinen voi vastata puhelimeen ja toinen hoitaa pieneläinvastaanottoa. Kiireellisen sairastapauksen sattuessa, toinen lähtee, toinen jää vastaamaan puheluihin. Puolen päivän maissa eläinlääkäri lähtee maakuntaan. Työpäivä päättyy, kun kaikki potilascaset on hoidettu. Iltapäivällä voi vielä tulla päivystykseen pieneläinpotilaita, ellei alueella ole eriytetty pien- ja suurelänpraktiikkaa, niin kuin haja-asutusalueella ei usein ole. Jos päivystysaika alkaa iltapäivällä klo 16, ja kutsu tulee viittä vaille, kutsun saanut käy hoitamassa tapauksen. Mikäli päivän aikana on tullut paljon potilaita, ne hoidetaan kaikki, *”vaikka menisi ilta yhdeksään, niitä ei jätetä päivystäjälle.”*

Tiedusteluun yhteistoiminta-alueen työnorganisoinnin sujumisesta seitsemän vastaajaa oli sitä mieltä, että toimii hyvin, viiden mielestä toimi kohtuullisesti ja neljän mielestä ei toiminut. Eniten kaivattiin järkeistämistä ja sujuvuutta yli kuntarajojen liikennöinnissä. Työpäivän järjestyksen praktikot voivat päättää itsenäisesti. Järjestyksen määrää se, että suurelainten hoito ei saa vaarantua tai pitkittyä tarpeettomasti. Jokainen voi omat asiakkaansa ja heidän tarpeensa tuntien, tehdä potilaskäynnit haluamassaan järjestyksessä. Useimmat praktikot tekevät yhteistyötä oman alueensa kollegojen kanssa lähes päivittäin.

Tutkimuksessa mukana olleista eläinlääkäreistä työskenteli yhteisvastaanotolla 12 ja yhden praktikon vastaanotolla neljä vastaajaa. Päivystysalueet olivat 12 praktikolla yksinpäivystys-alueita ja neljä praktikkoa työskenteli pari-päivystäjinä samalla päivystysalueella. Ne, jotka työskentelivät pareina, eivät halunneet siirtyä takaisin yksinpäivystykseen, vaan kokivat kollegiaalisuuden tuomat edut nimenomaan päivystysti-

lanteessa hyvin vahvoina. Esimerkiksi tilanteessa, jossa joutui sidotuksi suureen operaatioon, voi sopia toisen päivystäjän vastaavan päivystyspuhelimeen, jolloin asiakas ei jäänyt ilman asiantuntijan kontaktia. Kysyttäessä haastateltavien suhtautumista yhteispraktiikkaan, kaikki sellaisella työskentelevät pitivät sitä hyvin toimivana järjestelmänä, jossa sai sekä konkreettista, että henkistä tukea kollegoiltaan. Kukaan heistä ei halunnut palata yhden miehityksen praktiikalle. Ne, jotka eivät työskennelleet yhteisvastaanotolla, olivat kuitenkin kiinnostuneita varovaisen positiivisesti. Eräs, joka työskenteli yksin, olisi halunnut yhteisvastaanottoyksikön. Kaikki praktikot nimesivät tärkeimpänä toimintaedellytyksenä henkilökemioiden ja – dynamiikan merkityksen.

Tiedusteltaessa kollegiaalisen tuen merkitystä, kaikki praktikot olivat sitä mieltä, että se on todella tärkeä ja sillä on suuri merkitys työn mielekkyyden kannalta. Joku totesi, että täytyy ihan keskittyä pitämään huolta hyvistä suhteista kollegoihin, ettei menettäisi tuota etua. *”Vaikka se ois vaan että: JEE! Onnistuin! Niin ihanaa, kun sen saa sanoo sellaselle ihmiselle, joka ymmärtää sen.”*

Tiedusteluun, oliko ammatinkuva vastannut ennako-odotuksia, tuli seuraavia kommentteja. *”Aattelin, että tuun tekemään paljon töitä eläinten kanssa, mut en ajatellu, että joutuu niin paljon ihmisten kanssa olemaan.”* Englantilaisen TV-sarjan suosittu eläinlääkäri James Herriot astelemassa nummilla oli ollut usealla ammatin esikuvana. Yllätyksenä tuli tuotantoeläintalouden tehokkuus, ammatinkuvan nopea muuttuminen maaseudun rakennemuutoksen ohessa, viranomaisvelvoitteisiin liittyvä raporttien ja kirjatöiden määrä sekä ajan tarve. Opintojen tuomat laajat valmiudet ja monipuolisuus tulivat positiivisena optiona. Usealla oli alusta alkaen ammatin realiteetit selvillä, joten *”edelleen tämä on se unelma-ammatti, johon lähdin.”*

Tiedusteltaessa eläinlääkäreiden tyytyväisyyttä palkkaukseensa, 12 vastaaja moitti kunnan maksaman peruspalkan liian pieneksi, neljä vastasi palkan olevan ok. Kokonaispalkkaa kuusi vastaajista piti kohtuullisena, *”koska lopullinen palkka muodostuu siitä, miten paljon teet hommia.”* Päivystyskorvauksen liian pieneksi mainitsi viisi vastaajaa.

9.4 Asiakkaat ja potilaat

Asiakaspalvelun hallinta on olennainen osa eläinlääkärin ammattitaitoa. Eläimen sairastuminen on asiakkaalle aina poikkeamatilanne ja nostaa, varsinkin harraste-eläin ja hevostalouspuolella tunteet pintaan. Praktikot pitivät asiakkaiden yhteistyökykyä ja ”pelisilmää” ratkaisevana potilaskäynnin sujumisessa. *”Meillä on isäntiä, jotka pane-*

vat eläimen vaikka solmuun, että sinun on hyvä työskennellä. Ja sitten niitä, joille täytyy kädestä pitäen näyttää, mistä pitelet...” Eläinlääkäarin työtä helpottaisi valtavasti, jos hän saisi jo puhelimesta tiedon hoidettavien potilaiden määrästä. Valmiit listat tilan hoidettavista eläimistä, ja eläimet valmiina hoitopaikalla, sujuvoittavat hoitopahtumaa merkittävästi. Tuttujen asiakkaiden kanssa asiat ovat pääosin kunnossa. Sitten on niitä asiakkaita, joille saa vapaasti viestiä ja soitella tulostaan, ja jotka eivät tästä huolimatta tee minkäänlaisia etukäteisvalmisteluja asiakaskäynnin eteen. ”*Oot ilmottanu millon tulet, ja menet jonnekin, niin siellä, että pitäsköhän se lehmä ottaa sieltä laitumelta... Niin sittenhän se menee ihan läskiks koko homma. Vaikuttaa mieleläläankin.*” Tai avustajana on hento naisihminen, vaikka tarvetta olisi kahdelle vahvalle käsiparille. Uusissa tuotantorakennuksissa on hyvä valaistus, tilaa ja ilmanvaihto kunnossa, mutta ei lukollisia parsia, johon kiinnittää tarkastettava ryhmä. Säästöt rakennuskustannuksissa ovat osuneet huonoon kohteeseen. Eläin saadaan kyllä kiinni sairaskarsinan parteen päästään, mutta sillä on tilaa liikkua 180°. Praktikot seisoskelevat ja odottelevat, kun asiakkaat pyydystävät yksi kerrallaan lehmiä makuuparteen ja laittavat narun eläimen taakse. Asiakkaiden kanssa keskustelu ja ajatusten vaihtaminen on praktikoiden mielestä yksi työn hienoja puolia, mutta liian puheliaat asiakkaat voivat olla myös kuormittava tekijä. Asiakkaiden tulisi muistaa antaa eläinlääkäreille myös työrauha diagnoosia ja hoitosuunnitelmaa varten. Joskus aikaa menee siihen, että saa jatkohoito-ohjeet perille ”*.kolme varttia selität ja toistat uudelleen ja uudelleen samaa asiaa, vaikka se on jo siinä paperillakin.*”

Kysyttäessä potilasmäärän jakautumisesta tuotantoeläinten ja harraste-eläinten välillä, hajonta oli samansuuntaista. Ainoastaan hevospraktiikassa oli muutama poikkeus mieltymysten mukaan. Osa praktikoista oli kiinnostuneita juuri hevosista ja he saivat halutessaan alueelta tulevat tallikutsut itselleen. Tämä oli tietenkin vapaaehtoista, neuvottelun ja totutun toimintakuvion tulosta. Pääosin, yli 60 % potilaista oli lypsy- ja nautakarjaa. Vaihteluväli oli 50 % – 70 %. Seuraavaksi eniten oli pieneläimiä, 10 % – 40 %, suurin luku oli alueilla, joilla suur- ja pieneläinpraktiikkaa ei ollut eriytetty. Vähiten hoidettiin hevosia, 1 % – 35 %. Hoidettavien hevosten määrä lisääntyy aina kesäisin, kun eläimet ovat kesälaitumella ja vahinkoja sattuu enemmän. Kaksi eläinlääkäriä mainitsi hoitavansa hevosia vain päivystystilanteessa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet eläinlääkärit kokivat, että nimenomaan sekapraktiikka oli heidän juttunsa. Se, että tekisi pelkästään pien- tai suureläläimiä tuntuisi yksitoikkoiselta ja raskaalta. Potilaiden vaihtelevuus ja nopeasti tulevat haasteet tuovat työhön sen jännitysmomentin, joka pitää mielenkiinnon yllä.

Eläinterveydentekijät -hankkeelle tehtiin kuluvaan vuonna 2013 luonnonvara-alan opiskelijan toimesta *Eläinlääkäripalveluiden saatavuus ja laatu Pohjois-Savossa – kyselytutkimus maidontuottajille ja talliyrittäjille*. Kyseisen tutkimuksen tulosten innoittamana haluttiin tiedustella praktikoilta, kokivatko he eroavaisuuksia edellä mainittujen ryhmien asennoitumisessa eläinlääkäriin toimintaan. Seitsemän 16 praktikosta vastasi olevan helpompaa saavuttaa karjanomistajien, kuin hevosenomistajien luottamus. Maidontuottajia kuvattiin maalaisjärjellä varustetuiksi realisteiksi, jotka osaavat laskea eläimen arvon ja tunnistavat rajat, joissa hoidon jatkaminen on turhaa. Yleensä heillä on myös todella pitkäkestoinen kokemus eläinten käsittelystä ja lähtökohtainen oletus eläinlääkäriin oikeista hoitoratkaisuista. He raskivat käsitellä eläintä riittävän varmasti ja ovat hyvä apu hoitotilanteessa. Neljä eläinlääkärää mainitsi, että karjanomistajat ovat erittäin tunnollisia laskujen maksajia.

Hevosten omistajissa on ratsastuksen ammattilaisia, hevosemiehiä ja pullaponienomistajia. Heistä ratsastajat ovat praktikoiden mielestä kaikkein kriittisimpiä eläinlääkäripalveluiden suhteen. Ellet ole tunnettu ”nimi” tai ”guru”, ei merkitse paljon, vaikka olet juuri valmistunut, ja sinulla olisi kaikkein uusin tietotaito käytettävissä. *”Hevosihmiset ovat joskus todella skeptisiä, varsinkin jos olet uusi, tai vieras praktikko. Eivät usko mitään mitä sanot. Internetistä ovat lukeneet semmosta ihan USKOMATONTA mutu-tietoo”* Hevosen ja omistajan välillä voi olla voimakas tunneside. Tähän liittyy ilmiö nimeltä *”eläimen inhimillistäminen”*, jolloin katsotaan, että kyseinen eläin on ainutlaatuinen, mittaamattoman arvokas ja vain paras on kyllin sen hoidon tason turvaamiseksi. Suurin osa hevosenomistajista on realisteja ja kuljettavat klinikatason hoitoa tarvitsevan eläimen suoraan lähimmälle klinikalle. Ravimiehistä mainittiin parin praktikon taholta, että he ovat enemmän maidontuottajien kaltaisia, ja hyviä hallitsemaan eläintä. Viisi eläinlääkärää mainitsi, että heidän alueensa hevosenomistajat ovat mukavia ihmisiä, ja heidän kanssaan kyllä tulee toimeen. Hevostenomistajat haluaisivat eläinlääkäreiden jakavan enemmän varsinkin pistettäviä lääkkeitä, mikä ei ole aina perusteltua, eikä mahdollista. Hevosharrastajissa on yhä enemmän todella nuoria tyttöjä, ja usein tallilla odottaa pienikokoinen arka omistaja potilaan kanssa. Pakkopilttuuta, tai hoitokarsinaa ei ole, ja eläinlääkäriin pitäisi operoida eläin esimerkiksi tallin käytävällä tytön avustaessa. Jos tarvitaan napakoita otteita, eläinlääkäri voi huomata olevansa kahden kesken hoidettavan hevosen kanssa. Jos paikalle tulevat nuoren vanhemmat, ovat he usein vieläkin arempia hevosen käsittelyssä, eikä heistä ainakaan fyysistä apua ole.

9.5 Ammattitaidon ylläpito

Tuotantoeläinlääkäreiltä tiedusteltiin, kokivatko he ammattitaitonsa riittävän sekä nautta- että hevospraktikkona. Eräs praktikko sanoi, että suomalainen peruseläinlääkärikoulutus on käytännönläheistä ja antaa todella hyvät valmiudet toimia praktikkona suur- ja pieneläimille. Neljä 16 vastaajasta piti itseään varauksetta ammattitaitoisena molemmissa rooleissa. *”Enimmäkseen”* ja *”yleensä – mutta aina on vara petrata”* vastasi viisi haastateltavaa nautapraktiikasta. *”No en, mutta akuuttipraktiikka yleensä sujuu”* vastasi seitsemän koskien kiertävää hevospraktiikkaa. Neljä haastateltavaa sanoi selviävänsä vastaan tulleista tilanteista nautapuolella, ja yksi sanoi, ettei ammattitaito välttämättä riitä. Neljä vastaajaa kertoi selviävänsä akuutin hevospraktiikan haasteista ja yksi vastasi, ettei selviä hyvin.

Praktikoilta kysyttiin, mitä mieltä he olivat saatavilla olevien koulutusten määrästä ja laadusta. Kahdeksan vastaajaa mainitsi Savonian ammattikorkeakoulun hallinnoimat ELKE- ja ELTE -hankkeet esimerkkinä käytännönläheisistä, lähellä olevista koulutuksista, joihin oli kaiken lisäksi helppo päästä. Valtakunnalliset koulutukset järjestetään usein joko pääkaupunkiseudulla tai Oulussa, ja niihin on varattava aina aikaa vähintään puolitoista päivää. Lisäksi ne voivat olla *”niin korkealentoisia että kohoavat atmosfääreihin, ettei niistä täällä sitten hirmu paljon hyötyä ole, hammasröntgeneistä ja silleen.”* Varsinkin pienten lasten vanhemmat harkitsivat tarkkaan koulutuksen hyötyjä käytettyyn aikaan nähden, koska eivät raskineet olla poissa perheen luota. Ylä-Savon koulutuksiin pääsee helpommin ja ne ovat työnantajalle edullisia. Niistä voi joutua myös kenttätöihin, esimerkiksi keisarinleikkaukseen. Koulutuksia oli kaikkien mielestä riittävästi tarjolla, mutta niihin pääsemisessä oli ongelmia. Koulutukseen lähtijän työt siirtyvät työyhteisön muille praktikoille, ja vaikka sijaisia haluttaisiin järjestää, se ei aina onnistu. Pääsääntöisesti vuoden pää-koulutustapahtumaan, valtakunnallisille eläinlääkäripäiville, pääsee jokainen viranhaltija osallistumaan joka toinen vuosi. Työnantajalla on määräraha varattuna koulutustarvetta varten, ja se käytetään pääosin näihin koulutuksiin. Praktikko saa osallistua ja häntä kannustetaan osallistumaan ammatillisiin täydennyskoulutuksiin, mutta sen joutuu kustantamaan itse, ellei ole omaa koulutusvuoroa. Yksi praktikko muistutti, että suomalainen eläinlääkärikoulutus antaa todella hyvät valmiudet aloittaa praktikkona, koska se on niin käytännönläheistä ja työelämälähtöistä, eikä jää pelkkään teoriaan.

9.6 Työhyvinvointi ja työturvallisuus

Haastateltavilta tiedusteltiin, miten tärkeä on työn onnistumisesta johtuva tyytyväisyys ja työn ilo. Kaikki haastateltavat pitivät onnistumisen ja mielekkyyden kokemuksia kantavana voimana ammatissaan. Useat mainitsivat, ettei näin raskaassa ammatissa jaksaisi, ellei tulisi positiivista palautetta ja onnistumisen aiheuttamaa ilon tunnetta. Tunnetta kuvattiin sanoilla *”olennaisen tärkeä – ihan hirmu tärkeä – ihan A ja Å”* sekä *”ei jaksas pelkän rahan takia tehdä tätä, jos ei tulis positiivisiä fiiliksiä”*.

Pyydettyäessä nimeämään työn hyvät ja huonot puolet, seuraavat faktat mainittiin toistuvasti. Eläinlääkäreiden ’sisäinen yrittäjäyys’ paljastui seuraavissa repliikeissä: *”Tässä on oman ittensä herra – saa ite päättää, eikä kukaan oo hengittämässä niskaan.”* *”Itsemääräämisoikeus. Ei kukaan hoputa niskan takana.”* ja *”Kollegoiden kanssa jae-taan yhdessä työt.”* Työn vaihtelevuus ja vapaus mainittiin kuusi kertaa. Työn monipuolisuus, mielenkiintoisuus ja mielekkyys saivat myös useita mainintoja. Mukavat asiakaskontaktit ja potilaat mainittiin hyvinä asioita. Yhden maininnan saivat työn yleinen arvostus, haasteellisuus, hyvät tulot ja asiakaspalvelu.

Työn huonoimmaksi puoleksi mainittiin päivystys. Se oli seitsemän vastaajan mielestä ikävin asia työssä. *”Päivystys on ihan syvältä. En päivystäs kertaakaan jos ei olis pakko. Tämä olis unelmaduuni ilman sitä.”* Työsidonnaisuus oli seuraavaksi hankalin asia viiden vastaajan mielestä. Elämän suunnittelemattomuus ja aikatauluttomuus sekä jatkuvasti väsyneenä auton ajaminen olivat kolmen vastaajan mielestä negatiivisia asioita. Ammatin fyysinen raskaus mainittiin kahdesti. Asiakaspalvelu väsyneenä ei onnistu, haiset aina pahalle ja lähdet herkästi puolikuntoisena ja kipulääkkeiden voimalla töihin mainittiin kerran.

Tiedusteltaessa haastateltavilta, mitkä asiat työssä stressasivat eniten, viisi praktikkoa vastasi, että tekemättömät työt ja nimenomaan tekemättömät *”paperityöt”*. Näihin ymmärrettiin kuuluvan viralliset raportit ja erilaiset pyydetyt todistukset, sekä asiakaille lähetettävät laskut. Päivystysvelvollisuus aiheutti stressiä, etenkin viikonloppupäivystys mietitytti jo edellisellä viikolla. *”Maanantai-aamuna on sippi, mutta onnellinen olo. Selvisin!”* Työn suuri määrä ja pitkä päivittäinen työaika aiheuttivat stressiä, samoin suuri työsidonnaisuus. Kykenemättömyys ajankäytönhallintaan ja suunnittelemattomuus olivat stressaavia asioita. Joku tuns stressiä suurenevista päivystysalueilta, joku taas hyvien uudistusten hitaaseen etenemiseen työyhteisössä. Yksi praktikko stressaantui, jos töitä ei ollut riittävästi. *”Tavan työ ei stressaa, poikkeamatilan-*

teet kyllä.” Kysyttäessä, miten työstressiä voi hallita ja vähentää, mainittiin yhteis-
päivystys ja yhteisvastaanotto stressiä alentavana tekijänä. Eräs praktikko oli menes-
tyksellisesti jakanut aiempina vuosina viikonloppupäivystyksiä kollegoidensa kesken
ja piti sitä toimivana systeeminä. Kaksi eläinlääkäriä oli löytänyt neulomisen rauhoit-
tumisen apuvälineeksi. *”Kun tulen yökeikalta, en pääse heti nukkumaan suihkun jäl-
keen. Istun ja neulon puoli tuntia. Se rentouttaa, sitten uni tulee.”*

Haastattelun lopuksi praktikoille näytettiin A4 lomakkeella kaksi stressin määritelmää
ja he saivat merkitä ruudukkoon (Liite 2), miten usein heillä oli stressituntemuksia, jos
niitä oli. Taulukossa 4 on merkitty vastausten lukumäärä kussakin määritelmässä.
Kuten vastauksista voi havaita, stressituntemukset ovat yleisiä praktikoiden keskuu-
dessa, sillä niitä esiintyy kuudestatoista vastaajasta kymmenellä viikoittain tai päivit-
tään. Ajoittain stressiä tuntee joka neljäs vastaaja. Yksi praktikko ei ollut tuntenut
stressiä koskaan, ja yksi vastasi, taulukon ohjeista poiketen, että oli tuntenut stressiä
'kerran'.

TAULUKKO 4. Stressituntemusten yleisyys Pohjois-Savon tuotantoeläinlääkäreillä

	Päivittäin	Viikoittain	Ajoittain	En ole tuntenut	En osaa sanoa
Vastaukset	2	8	4	1	0

Työyhteisön vaikutusta työhyvinvointiin pohdittiin seuraavasti. Haastatelluista 13 vas-
tasi, että hyvät välit kollegoihin ovat ratkaisevan tärkeää toimivan työyhteisön kannal-
ta. Se eteen ollaan valmiit tekemään töitä. Joustava henkilödynamiikka, rehellisyys ja
kollegiaalisuus myös ulospäin ovat toivottuja asioita. *”Pakostihan kaikkee kuuluu tuol-
la pitäjällä. Positiivisen palautteen tuon aina heti kollegalle – negatiivista en ikinä.”*
Töiden sujuva järjestely, vastavuoroisuus ja mahdollisuus saada edes joskus pidettyä
se päivystysvapaa - kollegojen ystävällisellä avustuksella – tekee elämästä ihmisar-
voisen. *”Me ollaan korkeasti koulutettuja, älykkäitä ihmisiä. Meillä on jo valmiiksi kor-
kea itsekritiikki. Tsemppausta me tarvitaan toisiltamme. Ja saadaan. On ihan mielet-
tömän tärkeä, että on tällaiset tunneherkät työyhteisön jäsenet.”*

Eläinlääkäreiden mukaan esimiehellä on todella suuri merkitys praktikoiden koke-
maan sekä työyhteisön että heidän omaan työhyvinvointiinsa. Esimiehellä saisi olla
miehellään praktikon kokemus, jotta hän olisi sisällä ammatin haasteissa ja kiinni hei-
dän hektisessä arjessaan. *”Eläinlääkäreiden esimiehenä esimerkiksi terveystarkasta-
ja. Vihonviiminen. Mitä se ymmärtää meidän työstä? Se LUULEE ymmärtävänsä.”*
Hänellä suotaisiin olevan hyvät vuorovaikutustaidot, jolloin hän olisi helposti lähestyt-

tävissä, ja hänet nähtäisiin mielellään jalkautumassa juttelemaan kiireettömästi ja henkilökohtaisesti alaistensa työpisteisiin. Byrokraattiset piirteet esimiehessä eivät ole toivottuja. Hänen toivotaan olevan realistinen, joka ymmärtää, että hyvä asiakaspalvelu praktikoilta on tärkeämpi hyve, kuin moitteeton raportointi-ominaisuus. Esimieheltä toivotaan tukea ja sitä, että hän lähtökohtaisesti luottaa ja uskoo alaistensa tekemään parhaansa joka tilanteessa. Praktikot toivovat hänen mahdollistavan heille ongelmattoman työnteon ja huolehtivan heidän tasapuolisesta kohtelustaan, sekä turvaavan heidän etujaan. Henkinen asenne ja halu huolehtia asioista ovat tärkeitä avut esimiestyössä. Jos ainoat yhteydenotot tapahtuvat silloin, kun tarvitaan kiireesti paikkaava päivystäjä, tai viestit sähköposteilla, esimies-alaissuhde ei toimi. *”Meidän esimies ei oo millään tavalla ikinä tukenut meitä tässä meidän työssä. Ikävä sanoa, mutta näin on.”* Kaksi praktikkoa kuudestatoista sanoi, että heillä on hyvä esimies.

Lakisääteinen työterveyshuolto ei tavoita kovin helposti tämän fyysisesti ja psyykkisesti kuormittavan ammatin työntekijöitä. Vastaajista kolme on käynyt säännöllisesti työterveyshuollon vastaanotolla. Kymmenen praktikkoa ei kokenut työterveyshuoltoa tärkeäksi tai merkitykselliseksi instanssiksi työhyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. *”Ei oo kyllä mittää havaintoo, missä se voisi olla...”* (töissä 12 vuotta). Kolmella praktikolla ei ollut minkäänlaisia kokemuksia työterveyshuollosta ja usealla muulla työhöntulotarkastus oli ollut *”kauan sitten.”* Joillakin oli työura jatkunut yli kymmenen vuotta, mutta yhtään uusintatarkastusta ei ollut toteutettu työhöntulotarkastuksen jälkeen. Eräällä alueella oli tehty työergonomiakartoitus kunnaneläinlääkärin toimipisteeseen ja vastaanottotilojen työolot oli saneerattu tarpeen mukaisiksi. Seurauksena oli hyvin toimiva työympäristö eläinlääkärin vastaanottotiloissa. Eräs praktikko oli käynyt työterveyshoitajan vastaanotolla ja koki, ettei tälle pienelle ja erikoiselle alalle löytynyt asiantuntijuutta työterveyshuollosta, jolloin hyöty jäi kaukaiseksi ja teorian tasolle. Seuraava kommentti jäi mietityttämään eniten työterveyshuollon saavutettavuutta ja profiilia pohtiessani: *”Minä harrastan liikuntaa, niin ei minulla ole tarvetta työterveyshuollolle. Mutta kai se on hyvä olla olemassa jos joku sattuis tarvitsemaan sitä.”*

Kysyttäessä praktikoiden arvioita ammattinsa turvallisuusriskeistä, kymmenen piti pahimpana asiana auton ajamista väsyneenä huonossa kelissä. Kaikille oli sattunut 'läheltä piti' – tilanteita. Seuraavaksi mainittiin eläinten aiheuttamat turvallisuusriskit. Suurelaimet, erityisesti hevoset, ovat arvaamattomia hoitotilanteissa. Tätä varten ne pitäisi saada hyvin kiinni ja hallintaan, ettei tapaturmia sattuisi. Koirat puolustautuvat puremalla ja kissat purevat ja raapivat. Myös asiakkaat voivat olla turvallisuustekijä. Hoitotulokseen pettyneet asiakkaat voivat reagoida aggressiivisesti. Asiakas voi olla humalassa, huumaavien aineiden vaikutuksen alaisena, tai mielenterveysongelmai-

nen. Kaksi praktikkoa koki riskitilanteeksi mennä yksin *”toisen reviirille jonnekin tilalle metsän keskelle, jossa ei ole muita, vain isäntä ja minä – enkä minä tiedä ollenkaan, millainen se on.”*

Kysymykseen *Oletko joutunut uhkaavaan tilanteeseen asiakkaiden taholta?* kymmenen praktikkoa vastasi, ettei ollut kokenut suoraa väkivallan uhkaa koskaan. Kahta praktikkoa oli uhattu sanallisesti ja neljää oli uhattu suoralla väkivallalla. Ainoastaan yksi näistä suorasta uhkauksesta tapahtui normaalin hoitokäynnin yhteydessä, häiriintyneen asiakkaan toimesta. Muut uhkaukset tapahtuivat eläinsuojelutarkastuskäynnin yhteydessä. Eläinlääkäriä uhattiin yhdessä tapauksessa leipäveitsellä, toista yritettiin hakata halolla ja seipäällä – autoa murjottiin. Eräälle praktikolle ilmoitettiin, että jos hän tulee paikalle, hänelle käy huonosti. Yhdelle praktikolle selvisi tilalla, että on tekemisissä sairaan ihmisen kanssa, jolla ei ollut itsekontrollia ja väkivallan uhka vahvasti päällä.

Tiedusteltaessa, millaisiin tapaturmiin praktikot olivat työssään joutuneet, tuli selväksi, että kaikkia heitä oli hoidettavien eläinten toimesta potkittu, purtu, raavittu, ruhjottu rakenteita vasten. Eräs praktikko oli liukastunut eläinlääkärinlaukun kanssa, jolloin olkapään nivelsiteet revähtivät. Yksi praktikko liukastui niin, että selkä särkyi. Liukastuessa jalka särkyi ja tuli sairausloma. Eräällä praktikolla käsi yliojentui kyynärpäältä poirituksessa, toisella tamma istui kesken tiineystarkastuksen ja praktikon olkapää ruhjoutui. Operoitava lehmä ryntäsi eteenpäin ja eläinlääkärin käsi, joka oli lehmän mahan sisällä, revähti pahasti. Hoidettava lehmä pääsi irti, eläinlääkärin pää iskeytyi ruokintapöydän rakenteisiin ja hän sai vertavuotavan haavan päähänsä. Silmäkoukku meni hoitotilanteessa kädestä läpi. Joku oli kaatunut poirituksessa ja molemmat olkapäät oli operoitu, toinen kaksi kertaa. Kaksi kylkiluuta oli napsahtanut irti rintarangasta hoitotilanteessa. Näistä kaikista tapaturmista huolimatta, praktikot olivat sitä mieltä, että *”ei nyt mitään sen pahempia – aika vähän kumminkin on sattunu”*. Kolme praktikkoa kertoi ajaneensa tieltä ulos väsyneenä, mutta välttyneensä loukkaantumiselta.

Entä voiko tuotantoeläinlääkärillä olla harrastuksia, onko niihin aikaa ja voimia. Useilla praktikoilla on omia harraste-eläimiä. Neljä vastaajaa ulkoilutti koiraa säännöllisesti päivittäin, kolme lenkkeilytti itseään *”useita kertoja viikossa”* tai *”joka päivä.”* Yksi praktikko harrasti pyöräilyä, kaksi ratsastusta ja kaksi metsästystä. Yksi vanhempi harrasti lasten kanssa, eli kuljetti lapsia harrastuksissa. Kahdella praktikolla oli omia eläimiä ja yksi ei kertonut harrastuksestaan. Useat vastasivat, etteivät jaksaa lähteä harrastuksiin enää iltasella. Joku piti lukemisesta. Viisi vastaajaa sanoi, ettei työ heitä

estänyt harrastamasta, mutta perhetilanne teki siitä haasteellisen. Harrastuksiin käytetty aika vaihteli parista tunnista päivässä yhteen tuntiin viikossa.

Työhyvinvointia ajatellen perheen tuen oletetaan olevan tärkeä voimavaratekijä yksilön kannalta. Kysymykseen, miten perhe kokee praktikon työn, haastateltavat vastasivat seuraavasti. Viisi henkilöä, joilla oli puoliso ja lapsia ei ollut, tai ne olivat aikuisia, sanoivat puolison tottuneen siihen, että välillä toinen häviää ja palaa omia aikojaan. Joku kertoi lasten tykänneen ja olleen mukana töissä. Yhdellä ei ollut perhettä. Pienten lasten vanhemmalla oli raastavaa kuunnella lasten protestia, kun he itkivät perään päivystyskeikalle lähdettyä. Toisen lapset ovat vielä niin pieniä, etteivät ymmärrä vielä protestoida. Erään praktikon teini-ikäinen on ylpeä ja ihailee vanhemman ammattia. Toisen teini-ikäiset lapset *”eivät ainakaan ala eläinlääkäreiksi.”* Poika viisi vuotta on pyytänyt äitiään vaihtamaan ammattiaan pankkineidiksi. Kolme vastaajaa kiitteli puolisoitaan kotitöiden ja ruuanlaiton hallinnasta varsinkin päivystysaikoina.

Vastaajilta kysyttiin vielä, mistä he saivat voimia harrastusten lisäksi. Yhdeksän kuudesta vastasi, että perhe ja lapset olivat tärkein voimavara. Ystävät ja sisarukset sekä työkaverit mainittiin muutamassa vastauksessa. Rantasauna ja saunominen, luonnossa liikkuminen ja omat kotieläimet *”että näkee välillä terveitäkin eläimiä”*. Kolme vastaajaa kertoi nauttivansa ihan tavallisesta kotona puuhastelusta ilman mitään ohjelmaa. Vapaat viikonloput olivat ilon lähde. Kolme praktikkoa kertoi kotinsa sijaitsevan todella kauniilla paikalla ja saavansa voimaa ympäristöstä ja rauhasta. Joku oli huomannut nauttivansa ja iloitsevansa asioista, joita harvassa ammatissa pääsisi edes kokemaan – kerrankin kiitos päivystysten. Tällaisia olivat esimerkiksi huikean kaunis kuutamoyöllä, kun maisema kylpi epätodellisessa valossa ja lintujen konsertti huumaavan tuoksuissaan keväisessä aamuyössä.

Eläinlääkäreiltä kysyttiin vielä, olivatko he milloinkaan harkinneet ammatin vaihtoa. Haastatelluista seitsemän ei ollut koskaan harkinnut alanvaihtoa. Kuusi vastaajaa oli harkinnut harvoin. Yksi vastaaja oli harkinnut joskus, yksi usein ja yksi hyvin usein. Kolme praktikkoa kertoi kokeneensa *burn outin* eli työuupumuksen.

Lopuksi haastateltavat saivat kertoa vapaasti asioista, jotka eivät olleet tulleet aikaisemmin esille. Eräs praktikko kertoi, että työnantaja oli maksanut palkatuille sijaisille peruspalkan tuplana, että oli saanut nämä töihin. Samaan aikaan perusmiehitys sai yksinkertaisen peruspalkan. Kuitenkin kaikki tekivät samaa työtä. Sellainen tapahtuma herättää kaunan ja se pysyy mielessä kauan. Herää kysymys, mitä työnantaja haluaa viestiä vakituisille työntekijöille toimimalla näin epäoikeudenmukaisesti. Toi-

nen praktikko kommentoi, että nykyinen päivystyssysteemi on aikansa elänyt. Se pitäisi uudistaa, ja se olisi mahdollista uudistaa toimivaksi. Lisää praktikon virkoja toivottiin, että voitaisiin käyttää ansaittuja päivystysvapaita, koska kun ikää karttuu lisää, jaksaminen ei ainakaan parane. Kyllä lapsiperheiden vanhemmillekin riittävä lepo tulisi tarpeeseen. Varsinkin kokeneempien praktikoiden asiakasuskollisuus hidastaa suunniteltujen uusien käytäntöjen läpiviemistä. Heidän on vaikea antaa asiakaskäynti kollegalle - vaikka se olisi joustavampaa - kun he ovat itse vastanneet puhelimeen ja luvanneet tulla. Eräs haastateltava toivoi, että kaikki praktikot voisivat työskennellä yhteisvastaanotolla, koska se helpottaa niin paljon henkisesti ja vähentää stressiä.

10 POHDINTA

Eläinlääkäreiden haastattelujen perusteella muodostuu kuva alalleen vihkiytyneistä ammattilaisista. Heillä on todella laaja ja monipuolinen yliopistotason koulutus ja hyvä työmoraali. He pitävät eläimistä sekä niiden hoitamisesta ja pelastamisesta. Haastattelutilanteissa huomaa, että muitten hyveitten lisäksi he ovat verbaalisesti lahjakkaita, avoimia ja hyviä keskustelijoita. Huumori on läsnä, ja sitä käytetään taitavasti.

Maaseudun rakennekehitys tuo muutosta arkeen, mutta uudistusten läpimeneminen ei etene helposti. Varsinkin nuoremmat eläinlääkärit haluaisivat muuttaa *"iänikuisia kuvioita"*. Tässä voi olla kysymyksessä perinteisen kunnaneläinlääkäriin roolin istuminen tiukassa; asiakkaat koetaan *"omiksi asiakkaiksi"*. Tuotantoeläinlääkärit ovat aina olleet yksintyöskentelijöitä - vain itsensä varassa, joten kuvio on aidostikin vaikea muutettavaksi. Toisaalta on sanottava, että myös kokeneet eläinlääkärit vannovat yhteisvastaanottojen nimiin stressiä poistavana tekijänä. Yhteisvastaanotot saivat lähes varauksettoman kannatuksen. Henkilökemioiden toimimista ja uuden jäsenen koe-aikaa painotettiin. Näkisin, että tulevaisuudessa tiimityöskentely on yksi varteenotettava ratkaisumalli helpottamaan eläinlääkäreiden työtaakkaa.

Praktikoiden kollegiaalisuus on lähes käsin kosketeltavaa. He ovat todella hienosti sitoutuneet ammatillisesti toisiinsa ja myöntävätkin, että lähes ainoa tuki, joka heille työnkuvaa koskien on saatavissa, tulee lähikollegoilta. Se pätee sekä huonona, että hyvänä päivänä. Parasta on, kun voi kertoa toiselle jonkin positiivisen tai täysin pieleen menneen operaation, ja tietää, että toinen ymmärtää, mitä se tarkoittaa. Vertaistukea parhaimmillaan.

Tutkimuksen tuloksissa todettiin sama asia, joka on tullut esille myös Eläinlääkäriiliiton jäsenkyselyssä (2011), että tuotantoeläinlääkäreiden työn sitovuus on epäinhimillinen. Päivystysviikonlopun maratooni-työvuoro, alkaa perjantai-iltana kahdeksalta ja jatkuu maanantai-iltaan klo 16, kestää 80 tuntia. Kuitenkin yhdeksällä praktikolla on sen lisäksi arkipäivystys myös edeltävällä ja seuraavalla viikolla, yhdellä jopa joka kolmas yö. Tällainen työsitovuus 2010-luvulla kuulostaa uskomattomalta, mutta on tälle ammattiryhmälle arkitodellisuutta. Päivystysalueita ei suotaisi enää isonnettavan. Jos niin on pakko toimia, toimivalta mallilta näyttää Ylä-Savon pari-päivystys käytäntö. Kaikki praktikot, jotka olivat sen piirissä, pitivät sitä hyvin toimivana kuviona.

Eräs praktikko oli puolittanut viikonloppupäivystyksiä kollegojensa kanssa ja piti kokemuksiensa erittäin hyvänä. Se on yksi ratkaisu katkaisemaan yli 3 vuorokauden päi-

vystysputken, ja tästä voisi helposti lähteä kehittämään päivystyskäytännön uudistamista. Aikeita ammatin ajamisesta työaikalain piiriin, pidettiin arveluttavana ideana, koska se veisi työstä itsemääräämisoikeuden ja järjestely vapauden. Päivätyötä pidettiin mielekkäänä, eikä kukaan haastatelluista katsonut sen stressaavan.

Päivystysvapaita kertyy hyvin, mutta niitä ei ole mahdollista pitää, koska ne järjestetään vastavuoroisuus periaatteella. Jos eläinlääkäreiden työaika keskimäärin on yli yhdeksän ja puoli tuntia päivässä, ja siihen säilytetään päivystysvapaalla olevan työt, ei yhtälö enää toimi. Tietenkään kaikki päivät eivät ole yhtä kiireisiä, mutta tälläkin sektorilla toimii sattuman laki, ja joskus tulee niitä *”hirviö-viikonloppuja ja –päiviä.”* Herääkin kysymys, miksi tällainen järjestely on kehitetty? Vapaa reunaehdoilla? Päivystyskorvaus on praktikoiden mielestä liian pieni päivystyksen sitovuuteen nähden.

Oma tuttu asiakaskunta on monen praktikon mielestä hyvä asia, voi ennakoida, miten tilalla työt sujuu. On niitä, jotka valmistautuvat hyvin, ja tilakäynti on sujuva, ja niitä, jotka eivät tuota positiivista yllätystä. Muutama praktikko kertoi kunnioittavansa ja ihailevansa eläintenomistajien ammattia ja ammattitaitoa. Hyvin hoidetuista eläimistä tulee hyvä mieli. Jonkun praktikon mielestä asiakaspalvelu on välillä tahmeaa, mutta se on lineaarisessa yhteydessä omaan vireystilaan. Väkivaltatilanteilta ei ollut välttytty, mutta onneksi mitään vakavaa ei ollut tapahtunut. Tilanteet olivat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta tapahtuneet eläinsuojelukäyntien yhteydessä. Yhteisvastaanotoilla oli hyvä käytäntö lähteä parina arvaamattomien asiakkaiden luo, tai lähettää asialle miespuolinen kollega. *”Ennakointi vähentää riskit.”* Praktikot ilmaisivat helpotuksensa eläinsuojelun eriyttämisestä käytännön praktiikasta. Tarkastuseläinlääkäreiden työturvallisuuteen tulisi ehdottomasti panostaa niin, etteivät he joutuisi missään tilanteessa tekemään tarkastuskäyntejä yksin. Heillä voisi olla esimerkiksi praktikkokollega tukena silloin, kun poliisi ei ehdi antamaan virka-apua.

Koulutuksiin ja niiden laatuun oltiin tyytyväisiä, mutta varsinkin eläinlääkäripäiville olisi haluttu päästä useammin. Savonia ammattikorkeakoulu sai kiitosta koulutuksiin panostamisesta ja niiden tuomisesta lähelle. Omaan ammattitaitoon luotettiin myös, varsinkin nautapuolella. Hevosten omistajien kritiikki kuitenkin kuului sivulauseessa *”mutta kyllä akuutti praktiikka, tavalliset ähkyt ja haavat sujuu”*. Päätös Hevossairaan/ klinikon saamisesta Pohjois-Savoon Kiuruvedelle, tuo tervetullutta osaamista ja lisätyövoimaa hevospraktiikkaan. Se on sekä praktikoita, että hevosnomistajia palveleva hanke. Klinikat Laukaassa, Tampereella ja Oulussa ovat liian kaukana ja sitovat omistajia ajallisesti eläinten kuljetuksiin.

Poikkeuksetta praktikot olivat sitä mieltä, että työn ilon katoaminen on vakava merkki työssä jaksamisongelmista. Voimaa he saivat perheestään ja harrastuksistaan, sekä ihmissuhteistaan, sikäli, kun niihin oli aikaa. Olisin valmis alleviivaamaan, että näillä arjen sankareilla on yksi puute. Heiltä puuttuu terve itsekkyyks. Keskustelutilanteessa he myöntävät liian suuren työmäärän, mutta hektisessä arjessa unohtavat itsensä. Stressiä tunnettiin aika yleisesti viikoittain ja päivittäin. Lähinnä päivystyksen sujuvuus ja työpäivän venyminen illasta jännittivät etukäteen. Praktikoilla oli käytäntöjä, tai suunnitelmia, miten he saisivat edes joskus aikataulutetun päivän. He tekivät esimerkiksi yhteistyötä niin, että toisen puhelut ohjattiin toiselle vaativien operaatioiden ajaksi ja seuraava päivystäjä aloitti tuntia aiemmin, tai edellinen teki kaikki akuutit käynnit sen päivän aikana. Väsyneenä liikenteessä ajaminen oli suurin pelko. Se onkin pitänyt eläinlääkärit täällä Pohjois-Savossa hyvin hereillä, sillä kahdeksan vuoden aikana auton kanssa sattuneita työmatkatapaturmia oli korvattu vai kolme kertaa. Praktikoiden työkäytäntöjä ja yhteistyömalleja kannattaa kehittää edelleen ja käyttää esimerkiksi usealta alalta tuttua *bench-markingia* hyväksi hyvien käytänteiden levittämisessä.

Useamman praktikon taholta tuli ilmi uusien tuotantorakennusten työturvallisuustilanne. Suunnitteluvaiheessa rakennuspuolella varmaan huomioidaan myös eläinten hoitotilat/hoitoparret. Kun kustannuksia aletaan hioa, jostakin syystä parhaat ratkaisut rankataan kalliina pois. Lukkoparsista, joilla saisi ison ryhmän kätevästi kiinni kerralla ja jossa eläimet vierivieressä estäisivät toistensa laajat liikeradat, luovutaan. Päätetään pärjätä tyyliin 'eläin makuuparteen ja naru taakse'. Tai eläin päästään kiinni sairaskarsinan parteen ja vapaata tilaa riehua 180°. Pahimmassa tapauksessa eläinlääkäri, joka siis usein on siro nainen, joutuu raahaamaan rahia mukanaan ympäri navettaa, ylettääkseen tutkimaan jalostetut suurikokoiset lehmät. Kyseessä on kuitenkin sekä tuottajien itsensä, että muiden navetalla työskentelevien henkilöiden työturvallisuutta parantava rakenneratkaisu. Olisi hyvä, jos esimerkiksi Maatalousyrittäjien Eläkelaitos Mela, tai muu instanssi arvioisi uusien tuotantotilojen työturvallisuuden ja kiinnittäisi huomiota eläinten hoitotilojen toimintaan. Tieto tällaisesta käytännöstä saisi rakennuttajat varmaan arvioimaan uudelleen mahdollisia säästökohteita.

Eläinten omistajien käytännöt ja toimintakulttuuri eläinlääkäreiden tilakäynneillä eivät ole vähäisin asia, joka vaikuttaa praktikoiden työn sujuvuuteen. Nykyisen kokoluokan tiloilla töitä on riittävästi ja ajankäyttö rajoitettua. Suurin osa lypsykarjatilallisista valmistautuu eläinlääkäriin käyntiin asiallisesti. Töiden listaaminen ja eläinten kiinniottaminen nopeuttavat itse prosessia todella paljon. Hyvä valmistautuminen kiellii toisen henkilön ja hänen työnsä kunnioittamisesta. On hyvä muistaa, että praktikoilla on

usein monta potilasta päivässä, ja jos hän joutuu odottamaan joka tilalla niiden jokaisen kiinnioton, odotteluaikaa tulee päivän mittaan paljon. Entäpä, jos valmistautuminen sidottaisiin käyntimaksun suuruuteen?

Yllättävänä tekijänä nousi esiin lakisääteisen työterveyshuollon toimimattomuus tämän monella tavalla kuormittavaa työtä tekevän ammattiryhmän parissa. Kahdella paikkakunnalla se toimi nähtävästi säännöllisesti. Joku totesi, että paikallinen työterveyshenkilö oli niin stressattu, ettei raskisi mennäkään hänen vastaanotolleen valittamaan. Kymmenen praktikkooa oli sitä mieltä, ettei työterveyshuollolla ole mitään merkitystä työhyvinvointiin. Työterveyshuoltoa kritisoiitiin myös toimistohaastatteluksi. Ei tietoaakaan Reijulan esittelemästä Hyvästä työterveyshuolto – ohjelmasta, jossa olosuhteita kartoitettaisiin praktikon varsinaisella työpaikalla. Ehkä tarkin havainto oli se, että ammattikunta on todella pieni, eikä sektorille ole osaamista. Olisiko työterveyshuollon syytä muuttaa toimintatapojaan? Toisaalta viljelijöillähän työterveyshuolto toimii ihan tilatason käynneillä, niin miksei se voisi toimia myös praktikoilla. Praktikot olivat selvästi tietoisia oman fyysisen ja psyykkisen jaksamisen tärkeydestä. Se kävi ilmi keskustellessamme harrastuksista, jolloin usea heistä mainitsi säännöllisen liikunnan tärkeyden.

Toinen merkittävä havainto oli esimiestyön vaihteleva taso kuntien ympäristöterveydenhuollossa. Prosessin alussa oli mielessä, koskeeko esimiestyöskentely lainkaan ehkä enemmän yrittäjinä miellettyjä praktikoita. Yllätys oli, että he itse pitivät juuri tätä osa-aluetta niin tärkeänä työhyvinvointinsa kannalta. Konkreettisesti esimies on läsnä eläinlääkäreiden arjessa työvuoro- ja lomalistojen muodossa. Suurena puutteena praktikot pitivät yhteydenpitoa pelkästään puheluilla tai sähköposteilla. Varsinkin, jos yhteydenotto tapahtui vain poikkeamatilanteessa, eli lisää työvuoroja tarjolla.

Esimiestä toivottiin jalkautumaan alaistensa pariin ja kuuntelemaan heidän ajatuksiinsa. Häneltä odotetaan päättäväisyyttä ja lujaa luonnetta puoltaa praktikoiden etuja lautakuntien edessä. Jos esimiehelle tekee joitakin parannusehdotuksia, hän voisi yrittää viedä asiaa läpi, eikä valitella rahanpuutetta. Esimiehen tulisi mahdollisissa ristiriitatilanteissa ottaa vastuu ongelmien ratkaisusta. Eläinlääkäreiden peruspalkka on ristiriidassa valtakunnallisten suositusten kanssa. Tuotantoeläinlääkärit tekevät samaa työtä kaikissa kunnissa, mutta palkassa voi olla eroa jopa 500 euroa kunnan rajan toisella puolen. Se kuulostaa epäoikeudenmukaiselta. Jos 2 000 euroa kuukaudessa suhteuttaa akateemisesti koulutettuun eläinterveydenhuollon ja ympäristöterveydenhuollon sekä hygienia-asiantuntijan ammattitaitoon – kuulostaa edelleen epäoikeudenmukaiselta. Johtuuko alan naisvaltaisuudesta, että palkkaus on jäänyt jäl-

keen muista akateemisista aloista, eikä vääristymää aiota korjata? Praktikoiden esimiehillä on profiilin noston paikka. Kiitosta esimiehille tuli yhdestä asiasta. Onneksi he eivät sekaannu töiden järjestelyyn, vaan antavat praktikoille ja kollegoille vapaat kädet suunnitella asiakaskäynnit ja päiväohjelman mahdollisimman järkevästi ja sujuvasti.

Jatkotutkimuksesi voisi ajatella tuotantotilojen työturvallisuuden standartointia, joka tähtäisi mahdollisimman hyvään eläimen hallintaan hoitotilanteessa eläinlajista riippumatta. Eniten työtapaturmia eläinlääkäreille tapahtui juuri eläinten riistäytyessä hallinnasta hoitotilanteessa, ja tähän ongelmaan on varmasti saatavissa teknistä osaamista ja apua. Ongelma onkin asennepuolella. Ongelman ratkaisu hyödyttäisi sekä tuottajia, praktikoita, seminologeja että lomittajia. Toinen tutkittava asia voisi olla, kuinka paljon työtunteja navetassa käytetään eläinten kiinnipyydyttämiseen. Laskelmat siitä, kumpi on suurempi kustannus; lukkoparret vai usean työntekijän työajan sitominen eläinten hallintaan, voisi helpottaa investointisuunnitelmien noudattamisessa.

11 PÄÄTÄNTÖ

Olen toiminut koko tähänastisen työurani tuotosseurannan asiantuntijana ProAgrias-
sa. Praktikot ovat olleet minulle yksi sidosryhmistä, joiden kanssa työskentelen sa-
man asiakkaan hyväksi. Olen kiitollinen, että olen saanut kurkistaa heidän ammattin-
sa iloihin ja varjopuoliin. Haastattelut olivat parasta tässä opinnäytetyössä. Litte-
roidessani haastatteluja täytyi nauraa ääneen heidän aidolle, sujuvalle artikuloinnil-
leen.

Opinnäytetyöprosessi on avannut taas uuden, eikä niin positiivisen oven oman itseni
tuntemiseen. Omaan toimintaani ja sen loogisuuteen en voi olla tyytyväinen. Olen
syttynyt asialle hitaasti ja nyt, kun työ on viimeistelyvaiheessa, koko idea alkaa selvitä
minulle. Huomaan tehneeni paljon turhaa työtä – asian vierestäkin. Lähdekritiikkiin
yritin kiinnittää erityistä huomiota ja sain paljon apua ohjaajiltani sekä Savonian lisäl-
men kampuksen kirjaston informaatikoilta. Toivon, että tämä opinnäytetyö antaisi
työkaluja niin toimeksiantajalleni, praktikoille ja heidän esimiehilleen, tuottajille, tal-
liyrittäjille ja muille sidosryhmille eläinlääkintähuollon työn kehittämisessä Pohjois-
Savossa. On todella palkitsevaa olla loppusuoralla opinnoissa ja kokea onnistumisen
iloa tutkinnon suorittamisesta. Valitettavasti kansainvälinen osio työssäni rajoittuu
neljän päivän lomaan Kööpenhaminassa, jossa litteroin haastatteluja hotellihuonees-
sa sillä aikaa, kun perhe nautti nähtävyyksistä. Kirjoittamiseni paraneminen ja huo-
mattava nopeutuminen on yksi opinnäytetyön ohella saatuja vahvuuksia josta olen
todella kiitollinen.

Kiitokset toimeksiantajan edustajalle, Katriina Pylkkäselle, ohjaajilleni Kalevi Pal-
daniukselle, Petri Kainulaiselle ja Pirjo Suhoselle. Kiitos Anna-Maija Minkkiselle, joka
on toiminut henkisenä tukenani. Kiitos opponentilleni Sonja Kuroselle, joka päivittäin
on tsempannut minua viesteillä ja puheluilla. Kiitos kaunis, Pekka, antamastasi hen-
kisestä ja taloudellisesta tuesta opintojeni aikana. Olet Rakas.

LÄHTEET

Colliander, A., Ruoppila, I & Härkönen, L-K. 2009. *Yksilöllisyys sallittu – Moninaisuus voimaksi työpaikalla*. Juva: PS -kustannus. WS Bookwell Oy.

Eläinlääketieteellinen tiedekunta. 2013. [Verkkosivut]. [Viitattu 1.6.2013]. Saatavissa: <http://www.vetmed.helsinki.fi/tiedekunta/laitokset.html>

Eläintautien Torjuntayhdistys. 2013. [Verkkosivut]. [Viitattu 15.7.2013] Saatavissa: https://www.naseva.fi/naseva/files/htmlarea/files/FIN/Nasevan%20th-ohjeet%20myh,ph_versio3.pdf

Eläinterveydenhuollon kehittämishanke. 2005. *Eläinterveydenhuollon kehittämishanke Pohjois-Savossa (ELKE). Loppuraportti*. [Verkkodokumentti]. [Viitattu 18.8.2013] Saatavissa:

http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwebd.savonia.fi%2Fprojektit%2Fiisalmi%2Felke%2Fuser_files%2Ffiles%2Felke-loppuraportti%2C%252026.6.2005.doc&ei=agQRUoewFKGS4ASuj4GoAw&usg=AFQjCNGW_mWjEo89UgpCkk0-tso3BI4E9g&sig2=n4mz-NZ-hGS-mThY_2umbA&bvm=bv.50768961,d.bGE

Eläinterveydentekijät. *Hankesuunnitelma*. 2011

Evira. 2013. *Kuntien oman arvioinnin mukaan eläinlääkintähuolto toimii*. [Verkkosivut]. [Viitattu 30.5.2013]. Saatavissa: <http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/ajankohtaista/?bid=3482>.

Evira. 2013. *Alkutuotannon ketjuinformaatio*. [Verkkosivut]. [viitattu 16.8.2013] Saatavissa: <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/alkutuotanto/ketjuinformaatio/>

Evira. 2013. *Eläinlääkäreiden valvonta*. [Verkkosivut]. [viitattu 5.8.2013]. Saatavissa: <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/esittely/toiminta/elainlaakarintoimi/elainlaakareiden+valvonta/>

Evira. 2013. *Terveydenhuolto siipikarjatiljoilla*. [Verkkosivut]. [Viitattu 12.8.2013]. Saatavissa: <http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/elainten+terveys+ja+elaintaudit/terveydenhuolto+ja+sairauksien+ennaltaehkaisy/siipikarja>

Finlex. 2013. *Eläinlääkintähuoltolaki*. [Verkkosivut]. [Viitattu 15.7.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090765>

Finlex. 2013. *Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta*. [Verkkosivut]. [Viitattu 15.7.2013] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000029>

Finlex. 2013. *Työterveyshuoltolaki*. [Verkkosivut]. [Viitattu 15.10.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011383>

Heikkilä T. 2008. *Tutkimusmenetelmät*. Helsinki: Edita Prima Oy

Heiskanen, M-L. Hevostietokeskus. [Puhelinhaastattelu] 1.6.2013.

- Helsingin Yliopisto. *Eläinlääketieteellinen tiedekunta. Valintatilastot 2013*. [Verkkosivut]. [Viitattu 18.8.2013]. Saatavissa: <http://www.vetmed.helsinki.fi/opiskelu/valinta/tilastot.html>
- Hevosjalostusliitot. 2011. [Verkkosivut]. [Viitattu 1.6.2013]. Saatavissa: <http://www.hevosjalostusliitot.fi/portaali/fi/yhteystiedot/index.php>
- Hevostietokeskus. 2013. [Verkkosivut]. [viitattu 1.6.2013]. Saatavissa: <http://www.hevostietokeskus.fi/index.php?tid=383>
- Hietalahti, T. 2007 [Verkkodokumentti]. [Viitattu 16.8.2013]. Saatavissa: http://vetinfo.eu/user_files/files/HEVOSEN_TERVEYDENHUOLTO.pdf
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hyvönen, P. Läänineläinlääkäri. *Kunnaneläinlääkärit Pohjois-Savo 17.6.2013*. [Sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Sirpa Rytönen. Lähetetty 2.8.2013. [Viitattu 4.8.2013].
- Innanen, P. 2006. *Hyvinvointi tarinoita ja -strategioita*. Teoksessa Vesterinen, P, T (toim.). *Työhyvinvointi ja esimiestyö*. Helsinki. WSOY
- Itä-Suomen aluehallintovirasto. 2012. [Verkkosivut]. [Viitattu 2.7.2013] Saatavissa: http://www.avi.fi/documents/10191/56501/Julkaisu_2012_13.pdf/0ea06675-be8f-4098-9794-e3d9e3c62c42
- Jokela, M. & Järvinen, I. 2011. *Jäsenkysely kertoi eläinlääkärien työoloista*. Suomen eläinlääkärilehti 6/2011, 386–389.
- Kangas, A & Reijula, K. 1992. *Kunnaneläinlääkäreiden työn kuvaus, työolosuhteiden selvitys sekä terveydentilan kartoitus osa 1*. Oulu: Pikapaino Kopio-Martin Oy.
- Kalimo, R. & Toppinen, S. 1997. *Työuupumus suomen työikäisellä väestöllä*. Työterveyslaitos. Helsinki. Paino Miktor.
- Karppanen, K. 2006. *Esimiestyö ja työhyvinvointi*. Teoksessa Vesterinen, P, T (toim.). *Työhyvinvointi ja esimiestyö*. Helsinki: WSOY.
- Knuuttila, P. 2005. *Työssään uupuneet aiemmin eläkkeelle*. Suomen Eläinlääkärilehti 12/2005. 632–633.
- Kunnallinen työmarkkinalaitos. 2011. *KVTES*. Helsinki: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kunnat.net www-sivu. 2013. *Seutukunnat*. [Verkkosivut]. [Viitattu 15.7.2013]. Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/yt-alueet/seutukunnat/Sivut/default.aspx>
- Kuntatyönantajat. 2013. *Kunnallinen lääkärin virkaehtosopimus 2012–2013, liite 5. Kunnalliset eläinlääkärit*. [Verkkosivut]. [Viitattu 5.8.2013] Saatavissa: <http://www.kuntatyönantajat.fi/fi/ajankohtaista/yleiskirjeet/2011/Tiedostot%20yleiskirje%202911/i-slp12liite05-netti.pdf>
- Lahti, P. 2011. *Kunnalliset valvontaeläinlääkärit: Mitä hyötyä eläinten hyvinvoinnille?* Eläinten hyvinvointikeskus. [Verkkosivut]. [Viitattu 1.8.2013]. Saatavissa:

<http://elaintenhyvinvointikeskus.edublogs.org/2011/12/01/kunnalliset-valvontaelainlaakarit-mita-hyoty-a-elainten-hyvinvoinnille/>

Lauslahti, A. 2012 *Arvoketjutyöryhmä. ProLaatu*. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 16.8.2013]. Saatavissa: <http://proluomu.fi/wp-content/uploads/sites/3/2012/12/Lauslahti-laaturj%C3%A4rjestem%C3%A4n-erityispiirteet.pdf>

Lehtolainen, T. 2013. Eläinlääkäri. Rautalampi. 26.8.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.

Matilda maataloustilastot. 2013. *Kotieläinten lukumäärä*. [Maa- ja metsätalous ministeriön verkkosivut]. [Viitattu 1.8.2013]. Saatavissa: <http://www.maataloustilastot.fi/kotielainten-lukumaara>

Matilda maataloustilastot. 2013. *Maatilojen lukumäärä tuotantosunnittain*. [Maa- ja metsätalous ministeriön verkkosivut]. [Viitattu 21.11.2013]. Saatavissa: <http://185.20.137.77/node/2716>

Metsämuuronen, J. 2002. *Virsta. Tietoteoreettiset lähtökohdat: Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot*. [Verkkodokumentti] Tilastokeskus. [Viitattu 13.5.13]. Saatavissa: <http://tilastokeskus.fi/virsta/tkeruu/01/07/>

Nuorten lääkärin yhdistys. 2013. *Päivystyksen ongelmat työssä jaksamisen kannalta*. [Verkkosivut]. [Viitattu 14.8.2013]. Saatavissa: <http://www.nly.fi/nuori-l%C3%A4%C3%A4k%C3%A4ri/242-edunvalvonta-p%C3%A4ivystyksen-ongelmat-ty%C3%B6ss%C3%A4-jaksamisen-kannalta>

Ojanen, M. 2011. *Hyvinvoinnin käsikirja*. Juva: Bookwell Oy.

Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. 2009. *Eläinlääkäreiden erikoistumiskoulutusta selvittävä raportti*. [Viitattu 30.05.2013]. Saatavissa: www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/.../tr17.pdf?...fi

Oravainen, T. 2004. *Ikääntyvän henkilöstön työssä jaksaminen – Yhteisöllisyys ja sosiaalinen tuki jaksamisen apuna*. Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. (terveyshallinnon- ja talouden laitos, terveystieteiden tiedekunta)

Paldanius, K. 2012. *Eläinlääkäriä ammatti-identiteetti, asiakasvuorovaikutuksen jännitteiden hallinta ja kliinisen päättelyn yhteenkietoutuminen sekapraktiikassa*. Itä-Suomen Yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Väitöskirja.

Paldanius, K. 2011. *Eläinlääkäri on asiakaspalveluja tuottava asiantuntija*. Teho 5/2011,

Pesonen, H-L., Lehtonen, J & Toskala, A. 2002. *Asiakaspalvelu vuorovaikutuksena*. Jyväskylä: Gummerrus.

Pohjois-Savon liitto. 2013. *Pohjois-Savon seutukunnat 1.1.2013*. [Verkkojulkaisu] [Viitattu 15.7.2013]. Saatavissa: http://www.pohjois-savo.fi/fi/psl/liitetiedostot/tilastot/2013/ps_kunnat_seudut_2013.pdf

Rautiainen, T. 2013. *Eläinlääkäripalveluiden saatavuus ja laatu Pohjois-Savossa. Kysely maidontuottajille ja talliyrittäjille*. Savonia ammattikorkeakoulu. Iisalmi. Opinnäytetyö. [Viitattu 22.7.2013]. Saatavissa: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55977/Rautiainen_Tarja.pdf?sequence=1

- Reijula, K., Bergbom, B., Lindbohm, M-L & Taskinen, H. 2005. *Eläinlääkäriin työterveys*. Työterveyslaitos. Helsinki.
- Rissanen, T. 2005. *Hyvä palvelu*. Vaasa: Pohjantähti PoleStar Ltd.
- Routarinne, S., Tainio, L & Juuti, K. (toim.) 2012. *Ainedidaktiikka ja koulutuspolitiikka*. Ainedidaktiikan symposiumi 2012. [Verkkodokumentti]. [Viitattu 01.11.2013]. Helsingin Yliopisto. 2013. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/38499>
- Räsänen, M. 2006. *Työnohjaus ja työhyvinvointi*. Teoksessa Vesterinen, P, T (toim.). *Työhyvinvointi ja esimiestyö*. Helsinki. WSOY.
- Saarela, M. 2002. *Maatilojen laatu järjestelmät tiloilla työskentelevin työterveyden ja työturvallisuuden kannalta*. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Espoo: Multiprint
- Saloniemi, H. 2005. *Eläinlääketieteen opinnot uudistuvat*. Suomen Eläinlääkärilehti. [Verkkolehti]. [viitattu 18.8.2013]. Saatavissa: http://www.sell.fi/user_files/elainlaakarilehti/lehti_kokonaan/lehti1205.pdf
- Sario K. 2010. *Esiselvitys Suomen eläinlääkinnän eläinlääkäritarpeesta sekä arvio mahdollisesta tarpeesta lisätä koulutettavien eläinlääkärien määrää pikaisesti*. [Verkkopublication] Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 30.5.2013]. Saatavissa: www.mmm.fi/attachments/elo/.../Esiselvitys_elainlaakaritarpeesta.pdf
- Seppänen, V. 2013. Eläinlääkäri. Siilinjärvi. 13.9.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.
- Suomen eläinlääkäriliitto. 2013. *Ammattina eläinlääkärit*. [Verkkosivut]. [Viitattu 18.8.2013]. Saatavissa: http://www.sell.fi/ammattina_elainlaakari/
- Suomisanakirja. s.a. *Sivistyssanakirja*. [Verkkopublication]. [Viitattu 18.8.2013]. Saatavissa: <http://www.suomisanakirja.fi/kliniinen+tutkimus>
- Sysi-Aho, J. 2013 *Tapaturmavakuutuslaitosten liitto, lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta eläinlääkäreille korvatut vahingot (ammattiluokka 141, TVL:n ammattiluokitus 2009)*. [Sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Sirpa Rytönen. Lähetetty 20.8.2013. [Viitattu 20.11.2013].
- Paavilainen, T. 2005. *Elämänhallinta osana työnkuvaa*. Suomen Eläinlääkäriliiton luentokokoukseen. Eläinlääkäripäivät. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Eläinlääkäriliitto. 2013. [Verkkosivut]. [Viitattu 1.6.2013]. Saatavissa: Suomen http://www.sell.fi/ammattina_elainlaakari/kouluttautuminen/
- Tenhunen, Mira. 2013. Eläinlääkäri. Vieremä. 4.9.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Työturvallisuuskeskus. 2013. [Verkkosivut]. [Viitattu 3.7.2013] Saatavissa: <http://www.ttk.fi/tyosuojelu/tyotapaturmat>
- Vahtera, J., Kivimäki, M., Ala-Mursula, L & Pentti, J. 2002. *Työhallinta ja työaikojen hallinta. Työntekijöiden hyvinvointi kunnissa ja sairaaloissa: tutkittua tietoa ja haasteita*. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy.
- Vesterinen, P (toim.) 2006. *Työhyvinvointi ja esimiestyö*. Helsinki: WSOY.

Wink, H. 2006. *Dialoginen kehityskeskustelu työhyvinvoinnin edistäjänä*. Teoksessa Vesterinen, P, T (toim.). *Työhyvinvointi ja esimiestyö*. Helsinki: WSOY.

Vuorisalo, S. 2013. *Nautojen määrä suomalaisilla tiloilla*. Tietosarka [Verkkolehti]. 4/2013. [Viitattu 21.11.2013]. Saatavissa: <http://tike.multiedition.fi/tike/tietosarka/2013/syyskuu/naudat.php>

Ylä-Savon Ammattiopisto. 2013. *Eläinterveydentekijät*. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 15.8.2013]. Saatavissa: http://www.ysao.fi/Suomeksi/Kehittamispalvelut/Projektien_esittelyt/Eläinterveydentekijat.iw3

TEEMAHAASTATTELUN KYSYMYKSET

TAUSTA	IKÄ PERHETILANNE (LASTEN IÄT) MAHDOLLINEN MUU KOULUTUS MIKSI HALUSIT ELÄINLÄÄKÄRIKSI
TYÖHISTORIA	MITEN KAUAN OLET TYÖSKENNELLYT ELÄINLÄÄKÄRINÄ MILLAISISSA TYÖPAIKOISSA OLET TOIMINUT
TYÖSSÄOLO	MILLAINEN ON TYYPILLINEN TYÖPÄIVÄ TYÖAIKA/PV (koskien työajan ja työmatkat) TYÖSIDONNAISUUS/VIKKO (koskien työaika ja työmatkat) MITEN PITKÄ VUOSILOMA – MITEN PALJON PÄIVYSTYS JA MUITA VA- PAITA MILLAINEN ON PÄIVYSTYS; PÄIVYSTYKSEN PITUUS MILLAISET PÄIVYSTYSALUEET MITEN TOIMII YHTEIS-TOIMINTA-ALUEELLANNE TYÖN ORGANISOINTI MITEN SUHTAUDUT AJATUKSEEN YHTEISVASTAANOTOISTA JA NIIDEN TOIMIVUUDESTA MILLAINEN ROOLI ON KOLLEGIAALISELLA TUELLA MILLÄ TAVALLA VOIT ITSE VAIKUTTA TYÖHÖSI MITEN AMMATTI ON VASTANNUT MIELIKUVAA JOKA SINULLA OLI MITEN HYVIN PALKKA VASTAA TYÖN VAATIVUUTTA
ASIAKKAAT	ASIAKKAAN VAIKUTUS TYÖN SUJUMISEEN VASTAANOTOLLA JA TILALLA MILLÄ TAVALLA EROAVAT MAIDONTUOTTAJIEN JA HEVOSTEN OMIS- TAJIEN ASENTEET ELÄINLÄÄKÄRIÄ KOHTAAN HOITOTILANTEESSA MISSÄ SUHTEESSA POTILAINA ON HEVOSIA JA TUOTANTOELÄIMIÄ
AMMATTITAITO	KOETKO AMMATTITAITOSI RIITTÄVÄN HEVOS- JA NAUTAPRAKTIKKONA MITÄ MIELTÄ OLET KOULUTUSTEN MÄÄRÄSTÄ JA LAADUSTA MITEN AJAN JÄRJESTÄMINEN KOULUTUKSEEN ONNISTUU

**TYÖHYVINVOINTI JA
TYÖTURVALLISUUS**

KUINKA TÄRKEÄ ON TYÖN MIELEKKYYS JA SEN TUOMA TYYTYVÄISYYS
– TYÖNILO

MITKÄ ASIAT TYÖYHTEISÖSSÄ VAIKUTTAVAT MIELESTÄSI TYÖSSÄ
TYÖHYVINVOINTIIN

MILLAINEN MERKITYS TYÖTERVEYSHUOLLOLLA ON TYÖHYVINVOIN-
TIIN

MILLAINEN MERKITYS ESIMIEHELLÄ ON TYÖHYVINVOINTIIN

TYÖN HYVÄT JA HUONOT PUOLET – MITKÄ ASIAT TEKEVÄT TYÖSTÄ
HYVÄN TAI HANKALAN

MITKÄ ASIAT STRESSAAVAT TYÖSSÄSI – MITEN TYÖSTRESSIÄ VOI VÄ-
HENTÄÄ

MILLAISIA TURVALLISUUSRISKEJÄ ON TYÖSSÄSI

OLETKO JOUTUNUT UHKAAVAAN TILANTEeseen ASIAKKAIDEN TA-
HOLTA

MILLAISIA TAPATURMIA ON SATTUNUT - MISSÄ; TILALLA, TYÖMAT-
KALLA

MITEN NÄET PERHEEN KOKEVAN TYÖSI

MITEN PALJON VOIT KÄYTTÄÄ AIKAA HARRASTUKSIIN VIIKOITTAIN

MISTÄ MUISTA ASIOISTA SAAT VOIMAA

MITEN USEIN AMMATINVAIHTO ON KÄYNYT MIELESSÄ

(EI KOSKAAN – HARVOIN – USEIN – HYVIN USEIN)

STRESSITUNTEMUKSESTA PAPERILLA

SANA ON VAPAA

STRESSIN MÄÄRITELMÄ (YLIOPPILAIKEN TERVEYDENHOITOSÄÄTIÖ)

Stressistä on olemassa erilaisia määritelmiä, mutta useimmat meistä tarkoittavat omasta stressistä puhuessaan kokemaansa henkistä kuormittumista

Yhteenvetona määritelmistä voidaan todeta, että stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilön tarpeiden, tavoitteiden ja kykyjen välillä vallitsee pitkäaikainen tai voimakas lyhytaikainen ristiriita tai epäsuhta.

http://www.yths.fi/terveystieto_ja_tutkimus/terveystietopankki/112/stressi

DUODECIM

Stressin aiheuttajia työelämässä voivat olla mm. työn hallinnan puute, kohtuuttomat vaatimukset, tuen puute, ihmissuhdeongelmat, kiusaaminen, epäoikeudenmukaisuus, epäreilu kohtelu, arvostuksen tai vastavuoroisuuden puute, epämääräinen työnjako ja syyllisyys tekemättömistä töistä.

Stressiin liittyviä psyykkisiä oireita ovat jännittyneisyys, ärtymys, aggressiot, levottomuus, ahdistuneisuus, masentuneisuus, muistiongelmät, vaikeus tehdä päätöksiä ja unen häiriöt.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00976

TUNNISTATKO ITSESSÄSI STRESSIOIREITA - JOS, TUNNETKO NIITÄ

PÄIVITTÄIN

VIKOTTAIN

AJOITTAIN

EN OLE TUNTENUT

EN OSAA SANOA

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	Kokoavaluokka
PAHINTA ON, KUN SE PUHELIN ON HILJAA JA TIEDÄT, ETTÄ KOHTA SE SOI	PÄIVYSTYSSTRESSI	MUUTTUVAT KUVIOT HENKINEN PAIN JATKUVA KIIRE	TYÖSSÄ JAKSAMINEN	TYÖNHALLINTA	TYÖHYVINVOINTI
YÖLLÄ KUN AJAT VÄSYKSISSÄ TUISSA, ON ISO RISKI PÄÄTYÄ OJAAN	RIITTÄVÄN LEVON PUUTTUMINEN	PITKÄT PÄIVYSTYKSET SUURET ELÄIMET POIKKEAMATILANTEET	TYÖTURVALLISUUS		
MÄ OON UNELMA-AMMATISSA JA TYKÄÄN TÄSTÄ	TYÖNILO JA AM- MATTIYLPEYS	AMMATILLINEN OSAAMINEN KOULUTTAUTUMINEN KOLLEGIAALINEN TUKI	AMMATTITAITO		
MUKAVA PERHE JA LAPSET ON PARASTA	ELÄMÄN PERUSASIAKUNNOS- SA	IHMISSUHTEET HARRASTUKSET PALAUTUMINEN	VAPAA-AIKA		
MEIDÄN ESIMIEHSTÄ EI OO IKINÄ OLLU MITÄÄN TUKEA MEILLE TYÖSSÄ	TUEN PUUTTUMINEN	HENKILÖSTÖJOHTAMINEN VUOROVAIKUTUSTAI- DOT TASAPUOLISUUS	ESIMIESTYÖ	TYÖNJOHTO	
ME JAETAAN SOVUSSA TYÖT: JOS JOKU HALUU TEHHÄ HEVOSET, NIIN SAA	TIIMITYÖSKENTE- LY	YHTEISKLINIKKA JOUSTAVAT RAJAT ERIKOISTUMINEN	TYÖNORGANISOINTI		
VOIN SANNOO, ETTÄ EI OO OLLU TASAPUOLISTA	HIERARKIA	HENKILÖSTÖPOLI- TIKKA TOIMINTAKULTTU- URI	TYÖYHTEISÖN KEHIT- TÄMINEN		

